

hikmet.net **Ramazan Ayı | 2024**
bülten

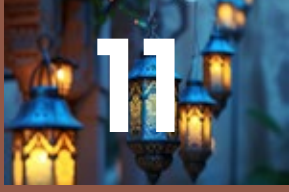
R Kur'ân-ı Kerim Ayı
Ramazan

İÇİNDEKİLER

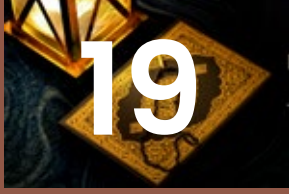
Işığın Görüldüğü Ufuk

İslam'da Orucun Önemi

Kur'ân ve Ramazan

Ramazan'ın Şi'ârı Teravih Namazı

İnanarak Oruç Tutmak

Hangi Takvime Uymalıyız?

Ramazan İlmihali

Bir Kere Daha Bayram

Bir Önceki Ramazan Bültenimizde Yer Alan Konular

- Kararan Dünyaya Rağmen Apak Bir Ay
- Allahu Teâlâ buyuruyor ki:
- Allah Resûlü buyuruyor ki:
- Allah Resulü Ramazan'ı Nasıl Yaşardı?
- Ramazan'da Yeni Alışkanlıklar Nasıl Kazanılır?
- Mukabele Okumanın Dinimizdeki Yeri Nedir?
- Ramazan'a Has Bir Namaz: Teravih
- Teravih namazı kaç rekâttır?
- Teravihi hatimle kılmak
- Günahlara kefarete
- Ramazan'da Şeytanların Bağlanması
- Kötülüklerden Uzak Durma
- Unutulan Bir Sünnet: İtikâf
- Kadir Gecesi Hangi Gecedir?
- Kadir Gecesi Nasıl Değerlendirilir?
- Ramazan-ı Şerif Bir Dua Mevsimidir
- Oruç tutmanın farz olmadığı durumlar
- Kadınların özel halleri
- Oruç Bozmanın Cezası Nedir?
- Oruçla İlgili Bazı Merak Edilenler
- Fidyeye
- Şeker hastaları oruç tutabilirler mi?
- Yalan, gıybet, harama bakmak gibi günahlar orucu bozar mı?
- Sadaka-i Fıtır (Fitre)
- ...Ve Bayram

Bülten Arşivine Git
<https://hikmet.net/e-bulden/>

DESTEĞİNİZLE GÜZEL YARINLARA!

Sitemize vereceğiniz destekle, hizmetlerimizin daha verimli ve daha profesyonel olmasına, daha geniş bir daireye yayılmasına katkı sağlayabilirsiniz.

<https://hikmet.net/destek/>

Hikmet.net ailesi olarak, destekleriniz için şimdiden teşekkür ederiz.

Işığın Göründüğü Ufuk

Kudreti Sonsuz mülâhazası sarar; “meşakkat teysîri celbeder” fehvâsınca, sıklıkta da her zaman ferah-fezâ iklimlere açılmanın önemli bir rıhtımıdır.

İç içe bunalımlarla sarsılıp çeşitli kaoslar fâsit dairesi içinde kıvrandığımız şu günlerde, rahatı, huzuru daha iyi anlayabiliyor.. ışığın kadrini daha içten takdir edebiliyor.. iman ve Hakk’a kulluğu, o derin güzellikleriyle daha net görebiliyor.. kaynağı iman, vicdanlarımızdaki hakikî güveni daha engin duyabiliyor.. iyiliklere karşı arzularımızın köpürdüğünü, kötülüklerle karşı da tiksinti duyduğumuzu daha açık hissediyor ve tam bir iyilik banyosu yapmak için kendimizi, şu aydınlık günlerin çağlayanlarına salarak son bir kez daha Ramazan diyoruz.

Işık, karanlıklarla savaşarak gerçek derinliğine ulaşır.. güzellik, çirkinlikler içinde daha bir belirginleşir.. iyiler, fâikiyetlerini tam olarak ancak kötüler arasında ortaya koyabilir; hiç olmazsa bazıları için bu böyledir.. toplum, huzura ihtiyaç hissettiğinde onu daha iyi duyar; duyar ve onun için ölür ölür dirilir. Rahatı, gerçek derinlikleriyle ancak meşakkat görmüşler anlayabilir; Cenneti de sırat yaşamış, sıratı geçmiş olanlar.. karanlığın en azgın ânı ışığın şafağını soluklar.. gündüzler, döl yatağı dönemini gecenin bağrında geçirirler; baharlar da karın-buzun sînesinde. Sebepler bütün bütün tesirsizleşince, ruhları

Kim bilir, şimdiye kadar kaç defa Ramazan görmüş, Ramazan duymuş, Ramazan yaşamışızdır; ama, değişik olumsuzlukların milleti çepeçevre kuşattığı, iradelerimizin çatırdayıp azimlerimizin sarsıldığı ve gurbet içinde gurbetler yaşadığımız böyle kasvetli bir zaman diliminde, hırpalana hırpalana tam mazlûmlaşmanın, her gün ayrı bir saldırı karşısında buruklaşmanın hasıl ettiği farklı bir hisle -bu biraz da kulluk insiyaklarımızdan kaynaklanıyor- sînelerimizi Rabbimize açıp en içten duygularla sızlanıyor ve *“Ey Müsebbibü’l-esbâb, sebepler bütün bütün uçup gitti! Düşmanların cefâsı, dostların da hâl bilmezliği acz ve zaafımıza inzımm edince yol mülâhazalarımızı yoldakilerin hayreti sardı; bahtına düştük, bizi takılıp yollarda kalan yalnzuların talihsizliğine uğratma!”*

diyoruz; diyor içimizi çekiyor; mâruz kaldığımız ızdırapları duyma ölçüsünde, ihtiyaç ve ıztırar hâliyle O’nun kapısının tokmağına dokunuyor; böyle bir tevhid mülâhazasına iltifatlarının ifadesi sayılan teveccühlerini, yine O’na olan itimat ve güvenlerimizle bekliyoruz ki, bu seviyede tabiatlarımızın derinliklerinde duyarak bir başka Ramazan yaşadığımızı hatırlamıyorum ve

yaşayacağımıza da fazla ihtimal veremiyorum.

Evet, şimdiye kadar bu mübarek ayı, değişik iltifat esintileriyle defaatle idrak ettik ve defaatle Ramazanlaşmaya çalıştık; millet olarak şanlı günlerdeki içli ve derin Ramazanlar.. harb u darblerin yaşandığı o tozlu-dumanlı günlerin sisli atmosferinde, ziyâsı ve bereketiyle maytaplar gibi yanıp-sönen buruk Ramazanlar.. maddî-mânevî iç içe yoklukların ortalığı kasıp kavurduğu hazanlı Ramazanlar.. azimlerimizi ümitlerimize bağlayıp

“Hak tecelli eyleyince her işi âsân eder/ Halk eder esbâbını bir lâhzada ihsan eder”

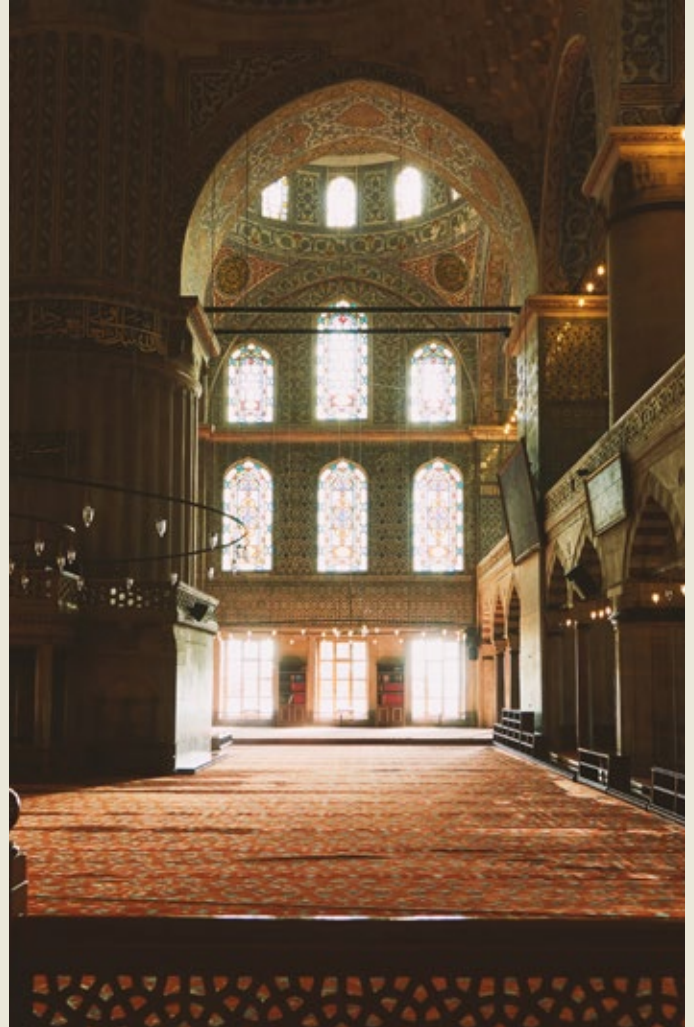
duygularını mırıldanarak, iftar-sahur arası gelip-gidip fevkalâdeden bir kapı aralanacağı ümidiyle hep aktif bekleyişte bulunduğumuz canlı fakat yetim Ramazanlar..

Evet, hem birbirine benzeyen hem de benzemeyen bütün bu Ramazanlar, birer inkisâr ve burkuntu faslı da ihtiva etmesiyle hep aynı tulû ile tülendi ve gidip aynı gurûblara kapandı; kapandı ve bize o hicranlı günler adına bir seher yıldızı şarkısı sunup geçti.

Şüphesiz, bugüne kadar gelip geçen hemen her Ramazan, sezilebilen veya sezilemeyen ziyâsı, nuru ve kendine has tadıyla âdeta başlarımızın üzerinde melek kanatlarının rikkatli sesiyle gelip geçti. Vicdanlarının derinlikleriyle bu yumuşak sesleri duyan hüşyar gönüller, hemen her zaman bir eşref saate koşuyor gibi, beraberinde bir ebedî doğuşun müjdesini de getiren Ramazana yöneldi ve onu duymaya çalıştılar.

Bazen konjonktüre göre, o günlerin ve gecelerin ilham ettiği mânâlar ile, tıpkı havada yumuşakça yüzen kuşlar gibi rahat, âhenkli, mevzun, hallerinden memnun, aynı düzen üzerinde, belli bir ufka yürüyüş neşvesiyle, hep güzelliklere konup-kalkarak; çevrenin isinden-pasından, içlere bulantı levsiyatından alabildiğine uzak ve yaşadıkları hayatın daha muntazam, daha anlamlı, daha derin bir geleceğe aktığı hissiyle dopdolu ve gergin.. bazen de, ümidin, neş'enin sonbaharını yaşıyor-muş gibi tam bir inhizam içinde; iradeleri sarsılmış, azimleri kırılmış, beklenti ufukları daralmış, ruh atlasları renk atmış, korkunç bir çözülme ve bir ayrışma ile sürekli bir irtifâ kaybederek, ruh ve mânâ dinamikleri itibarıyla kendi semâlarının üveyki iken, ayaklarının altındaki arzın sürüm sürüm talihsizleri haline gelmişlerdir.

Şimdilerde, türlü türlü baskı ve dayatmalar, tagallüpler, tahakkümler, istibdatlar bize varlığımızı yeniden

keşfetme imkânını verdi. Evet, her uzvunda ayrı bir ağrı, ayrı bir sızı bulunan bir muzdaribin her an bütün mevcudiyetini duyması gibi, biz de yıllardan beri yaşadığımız mağduriyet, mahkûmiyet ve mazlûmiyetler sayesinde, sessiz ama derinden, âheste âheste fakat kararlı, sımsıkı hak mülâhazasına bağlı, ancak hakkın da hiçbir zaman birileri tarafından bağışlanacak bir sadaka olmadığı şuuruyla ve tam bir metafizik gerilim içinde geleceğimiz adına yepyeni günlere kapı aralayan bir Ramazanla el eleyiz.. el eleyiz ve meltemler gibi yumuşak, hareketsiz akan yüksek debili suların görünüşlerindeki sessizlik ve tabiî mehâbetine denk bir kararlılıkla gözleri gönülleri doldura doldura kendi özümüze doğru yürüyoruz.

Evet, bizimle aynı duyguyu paylaşanlar bazen, havada kanat çırpmadan duran kuşlar gibi mevzun, kendilerinden emin, daha yüksek irtifâlara açık ve geniş intihab yelpazeleriyle; bazen, her şeye rağmen bir kısım seçenekleri -li hikmetin- kullanmadan aktif bekleyişleriyle; bazen de, kendilerinden beklenenin kat kat üstünde bir temkin ve ciddiyetle hep dilbeste oldukları mefkûrelerine yürüyorlar.

Yürüyorlar oruçla, terâvihle, mâbetle meleklerin Hakk'a yürüdükleri gibi.. fevkalâde yumuşak, olabildiğine rikkatli, gözlerinde yaş, sînelerinde ürperti bütün samimiyetleriyle yürüyorlar durmadan.

Sabahlara kadar kendilerine rağmen par par yanıp eriyen mumlar gibi, çevrelerine ışık saçıp hep karanlık yudumlayan, yaşamayı boş verip ömürlerini yaşatmaya adayan bu kahramanlar, ellerinde milletin mânâ ve ruhunu seslendiren enstrümanları, dillerinde geçmişimizin özünden, usâresinden süzülüp gelmiş argümanları bize muhteşem günlerimizi iade etme gayreti içinde çırpınıp duruyorlar. Biz de onların bu ulü'l-azmâne gayretlerini, bu gayretlerle yükselen zamanı, gelip geçici bir âna sıkıştırılmış vakitçik olarak değil de; özülle, vâridatıyla, vadettikleriyle hiçbir zaman tam geçmeyen, bir ucu en kadîmlerden daha kadîm ve mâzinin şanlı bir döneminde, diğer ucu da sonsuza namzet ve hâle yaslanmış birbirinden muhteşem bütün devirleri, zaman ve mekan üstü, ruhun rasat noktasından, derin bir temâşâ zevki içinde seyrediyor ve iman sayesinde ne olmazların olur hâle geldiğini hayretle müşâhede ediyoruz.

Gerçeğe açık bu rüyalarda, onları çağrıştıracak sâikleri bulabilenler için, her yeni gün kim bilir ne bilinmezlere kapılar aralar, bize "buyurun" eder, mağmûm gönüllerimize inşirah üfler ve bizi kendimize ve hâle takılı olmadan kurtararak imanın, ümidin en ferah-fezâ iklimlerinde gezdirir.

Ramazan, hem en münasip bir dua, münâcât ve Hakk'a yönelme mevsimi, hem de çok canlı bir tedâî kaynağıdır.

Onun gökkuşağı gibi rengârenk atmosferinde, gönüller her zaman buhur-danlar gibi tüter; her seher bir şehrâyin gibi tülленir; her koyda yüzlerce bülbül öter. Ramazanın ışıktan ikliminde her hâl, her tavır, her duygu, her ibadet, bize sadece şanlı geçmişimizden bazı sesleri, bazı sözleri, bazı düşünceleri, bazı mülâhazaları taşımakla kalmaz; onun sihirli atmosferinde bazen tâ ötelер ötesinden dahi neler duyar ve neler dinleriz.! Hele bu Ramazan, bir uzun imsak döneminden sonra, asırlar boyu süregelmiş bir sessizliği yırtan Ramazan ise... Ramazanın böyle bir aydınlık kaynağı olduğuna inanan bizler, küçüklüğümüz ölçüsünde değil, Ramazanın büyüklüğü ve Hak rahmetinin enginliği nispetinde onda öyle bir âhenge erer, öyle yerli yerine oturur ve öyle ufkî bir derinliğe ereriz ki, gönlümüz Hakk'a en yakın olmanın huzurunu duyar ve bütün benliğimiz

yer yer O'nun rahmet tecellileri karşısında ra'şelerle ürperir, zaman zaman da üns esintileriyle sarıldığımızı hissederek gibi olur;

*“Ey Rab Seni bilmemek hasret, yakınlık ateş,
Sînelerde yanan kor ocaklardakine eş..*

Hele aşkın hele aşkın, aşkın tam bir Cennet.!

Ne olur aşkınla dirilmeme inayet et!”

diye mırıldanır, ufkumuzla bütünlüğümüzü gözden geçirir ve içinde bulunduğumuz havaya öyle uyarız ki, hem en saf neş'elerle coşan bir çocuk, hem de bin âhı birden duyabilen bir hassas ruh gibi, iki kutuplu bir dünyanın merkez noktasında, elemi zevklerine eş, endişeleri sevinçleriyle at başı, ümitleri her zaman temkine dayalı, korkuları recâ payandalı, ikilemler içinde ama mutlaka tevhid hedefli en engin duygularla ufuktan ufuga koşarız; koşar ve âdeta ruhlarımızın kubbesi çatlayıp da açıkta kalacakmışız gibi bir hisle ürpeririz.

Bazen, bu mübarek günler içinde yaşadığımız kutlu saat ve dakikalar, iç dünyamızı öyle ifşâ eder ve sırlarımızı öyle açığa vurur ki, ifade etmeye muktedir olmadığımız düşüncelerimizin böyle net seslendirilmesi karşısında, sevindiğimiz aynı anda, gözün, kulağın kalbin önüne geçmiş olmasını düşünerek, haddimizi aşmış olma mülâhazasıyla da iki büklüm oluruz.

Ramazan esintileri bazen o kadar hâle uygun, yumuşak, mûnis ve beklenenin üstünde cereyan eder ki, gönüllerimiz çok defa tartamadığımız hislerle dolar-taşar ve biz sırlı bir akıntıyla kendimizi cennetlere taşıyan bir köprüde veya bir mecrada sanırız; sanırız da, bu akıntı kesilecek, bu seyahat sona erecek; erecek de farkına varmadan rıhtımına kadar ulaştığımız bu Cennet koridorundan dökülecekmişiz mülâhazasıyla ürpeririz.

Ne var ki, arkadan hiç beklenmedik şekilde daha derin bir tedâî ve kabaran yeni bir dalgayla, tekrar hudutlarımızı aşarak kendimizi onun cebrî-lutfî çağlayanları içinde bulur; hiçbir şey olmamış gibi bu enfüsî seyahat ve müşâhedeye devam ederiz. Ramazanda hemen her gece, uzun bir yolculuğa hazırlanıyor olma çağrışımlarıyla yataklarımızdan fırlar, beden arzularına bir noktada kerte vurur; dünyaya kapalı, Dost'a açık duygularla O'na mahrem olacakmışız gibi bir hisle koşar ve sevinçle köpüren bir hâl alırız; alırız da dört bir yandan gelip

benliğimizi saran bir kısım sihirli esinlerle gündelik düşüncelerden bütün bütün sıyrılır ve âdeta uhrevîleşiriz.

Bu türlü ahvalde çok defa eşref saatler ruhlarımıza kendi büyülerini üfler ve gönüllerimizde Sonsuzun ateşini tutuştururlar. Böyle anlar bize, o kadar içli, o kadar tatlı, o kadar mûnis ve o kadar yumuşak gelir ki, böyle bir süreçte zamanın sâniyeleri, sâliseleri o kendilerine has nefâsetleriyle ruhlarımızın derinliklerine sindikçe, bir vuslat çağına girdiğimiz hülyalarına kapılarak varlığımızın kubbesi çatlayacakmış da öteye geçecekmişiz gibi oluruz.

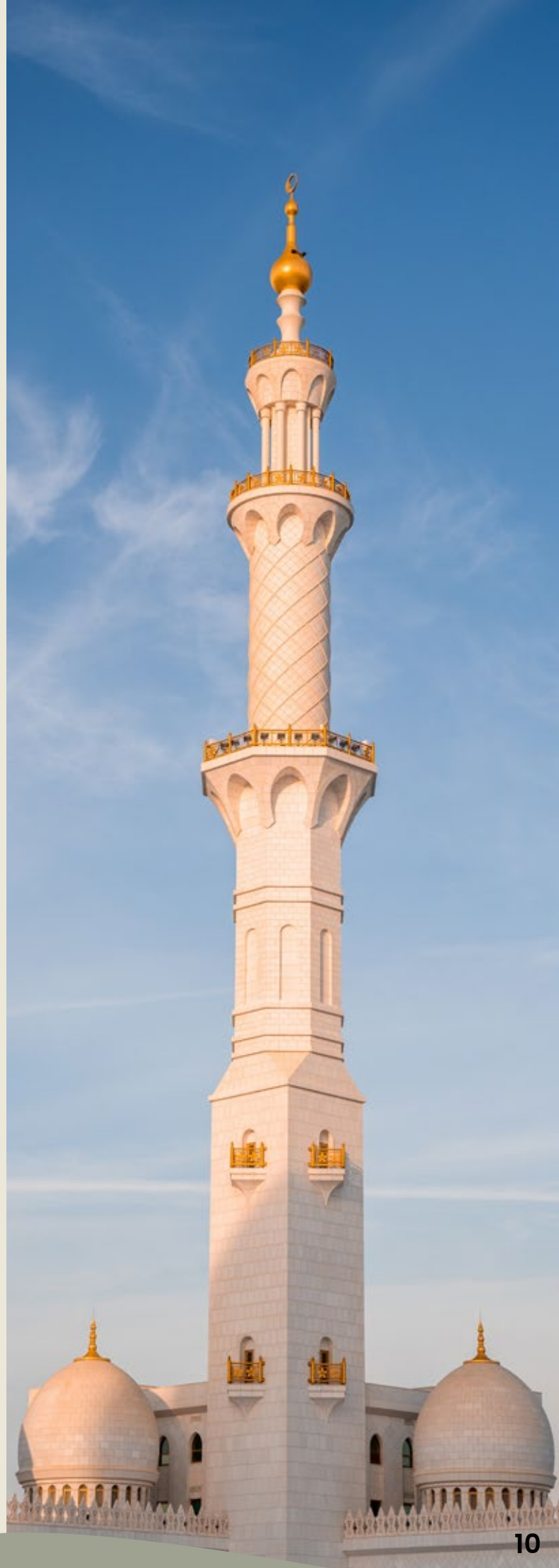

Aslında, “Cânı Cânan dilemiş vermemek olmaz ey dil/ Ne nizâ eyleyelim o ne senindir ne benim” mülâhazasını paylaşanlar için bu tabî bir vetiredir.

Bu ledünnî hisler içinde ömrün dakika ve saatleri o kadar halâvetli geçer ki, onların üzerimizden böyle sür’atle gelip geçmelerinden âdeta rahatsızlık duyar ve “keşke bu şirin zaman parçacıkları hiç geçmese, zaman çağlayanı bu kadar hızla akmasa; akmasa da, iftar vaktinde yudumladığımız soğuk bir şerbeti, akıp geçtiği her noktada duyup zevk ettiğimiz gibi bu kutlu dakikaların sâniye, sâlise ve âşirelerini de öyle hissetsek” temennisinde bulunuruz.

Güneş her sabah bizim bu duygularımız üzerine doğar; her öğlen minarelerden yükselen ezanlarıyla bizde bu hisleri çağrıştırır geçer; her gurûp ruhlarımıza hem sevinç hem de hüznün kâselerini birden sunar; her gece, bir halvet büyüyle gelir ve bizi bürür; bürür ve dilimizin bağını çözer, bize içimizi dökmemizi fısıldar. Biz de bu sese, seccâdelere koşarak, hasret ve hicranlarımızı söyleyerek, sevinçlerimizi mırıldanarak, bazen inleyerek, bazen de çığlık çığlık seslerimizi yükselterek cevap veririz.

Böylece düşünce ufkumuzda hep aynı ruh, aynı mânâ ve sürekli O’nunla irtibat yollarını araştıra araştıra bir koca ay, “gitme” deyip yalvarmamıza rağmen çeker-gider; çeker-gider ama, onun hilâlinin gurûba kapanmasını müteâkip de, güneşler gibi ufkumuzu aydınlatan bayramla yüz yüze geliriz.

İslâm'da Orucun Önemi

O ruç, Cenâb-ı Hakk'ın, mü'minleri mükellef tuttuğu önemli ibadetlerden biridir. Orucun Arapçadaki karşılığı olan "savm", lügatte mutlak mânâda bir şeyi terkedip yapmamak anlamına gelir. İstılahta ise, oruç tutmaya ehil kişilerin, ibadet niyetiyle, fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar yeme, içme ve ailevî münasebetten uzak durmalarını ifade eder. Medine döneminde, hicretin ikinci yılı Şaban ayında farz kılınmıştır.

Oruç, İslâm'da çok önemli bir ibadettir. Onun için Kur'ân-ı Kerim'de çok sayıda âyet-i kerimede üzerinde durulmuş, hatta değişik cezalarda kefaret olarak takdir edilmiştir. Bazı suçlara karşılık 60 gün, bazılarında karşılık ise 3 gün kefaret orucu emredilmiştir. Demek ki o, günahları, hataları eriten çok önemli bir ibadet, insanı temizleyen ve manen terakki ettiren bir ameldir.

Aslında oruç, –aynen diğer ibadetlerde olduğu gibi– bu türlü maddi mânevi fayda mülâhazalarına bağlanmadan doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'a karşı bir vazife olarak, taabbüdîlik mülâhazasıyla eda edilmelidir. Elbette her ibadet, içinde pek çok hikmet ve maslahat barındırır. Fakat Allah, taabbüdî olan amellerle, kendi nazar-ı ulûhiyetinde bir kulun kıvamı adına neyi görmek istiyorsa, onun Cennet'e girmesi adına ne ölçüde bir kıvama ihtiyaç varsa, onları hâsıl eder. Bu açıdan ibadetler asıl olarak insanın Allah'a yakın olmaya liyakat kazanması, Cennet'e ve ebedî saadete ehil hâle gelmesi için vaz' edilmiştir. Dolayısıyla ibadetlerde, bir kısım dünyevî fayda, maslahat ve hikmetler sezilse ve görülse bile, onların bizim göremediğimiz ve bilemediğimiz daha önemli hikmetleri, daha derin tesir ve neticeleri vardır.

Bir kere ibadetler, fani olan insanı ebediyete ehil hâle getirir. Yüceler Yücesi Hazreti Allah'la arasında yetmiş bin perde olan ve O'nu görmesi mümkün olmayan insanı, kalb ve ruh ufkundan Rabbini müşahede edecek keyfiyete yükseltir.

Dünyada neyi verirse versin, Allah'ın rızasını peyleyecek kadar servete sahip olamayan bir insana, Allah'ın rızasını kazandırır. İşte oruca da bakarken başta bu mülâhazayla bakmak lazımdır. Yani o, insanın Cennet'e ehil hâle gelmesi adına bir imkân, Cemâlullah'ı müşahede etmesi için gerekli olanı elde etme yolunda çok önemli bir nimettir.

Evet, her ibadetin dünyada bir kısım faydaları, maslahatları, hikmetleri görülebilir. Mesela, zekât bir köprüdür. Çünkü o, fakir sınıfla zengin sınıf arasında bir irtibat vesilesidir. Aynı şekilde hac, çok geniş bir kongredir; o toplantılarda dünyevî bazı faydalar, neticeler hâsıl olabilir. Fakat oruç ibadeti bunlardan biraz daha farklıdır.

Her ne kadar insan ve toplum açısından bir kısım fayda ve maslahatları olsa da ondaki bu faydalar diğer ibadetler kadar belirgin değildir. Ayrıca bir insanın oruçlu olup olmadığının başkaları tarafından takip edilmesi ve bilinmesi çok zor olduğu için o, tamamen Allah'a aittir. Mükâfatı da mağfirettir.

Nitekim Peygamber Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) orucun bu hususiyetini şöyle ifade etmişlerdir:

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ
ذَنْبِهِ

“Kim sevabına inanarak ve mükâfatını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları affedilir.”

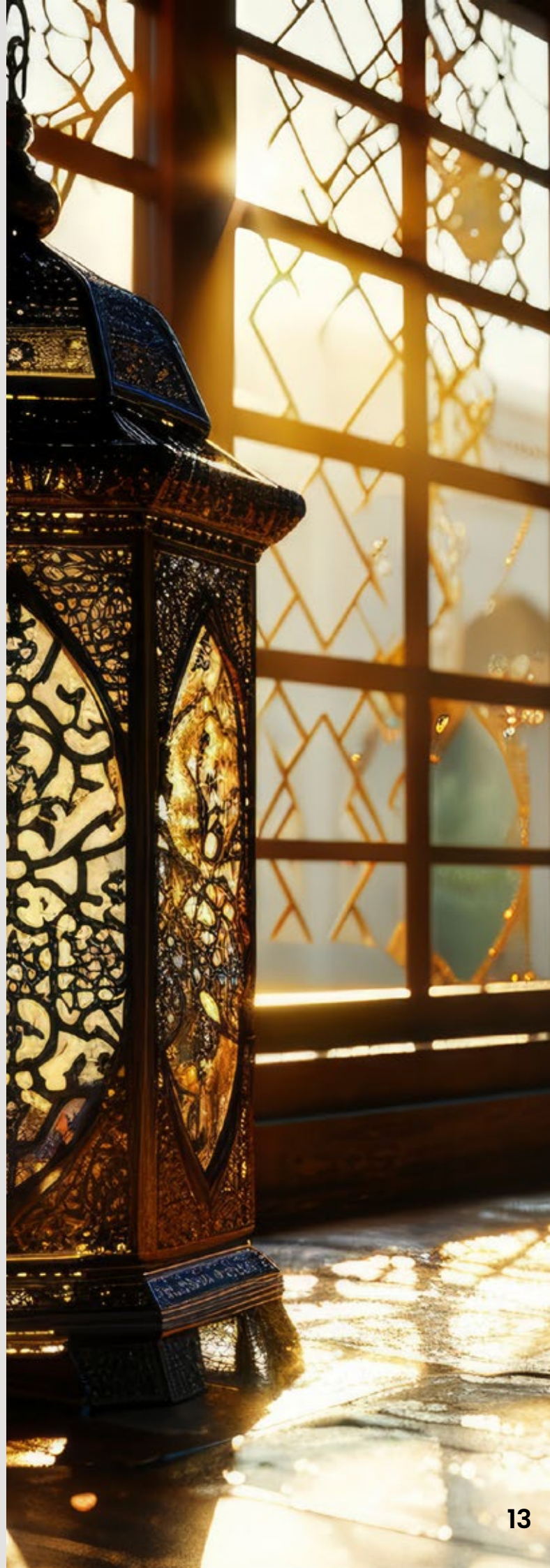
(Buhârî, îmân 28; Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 176.)

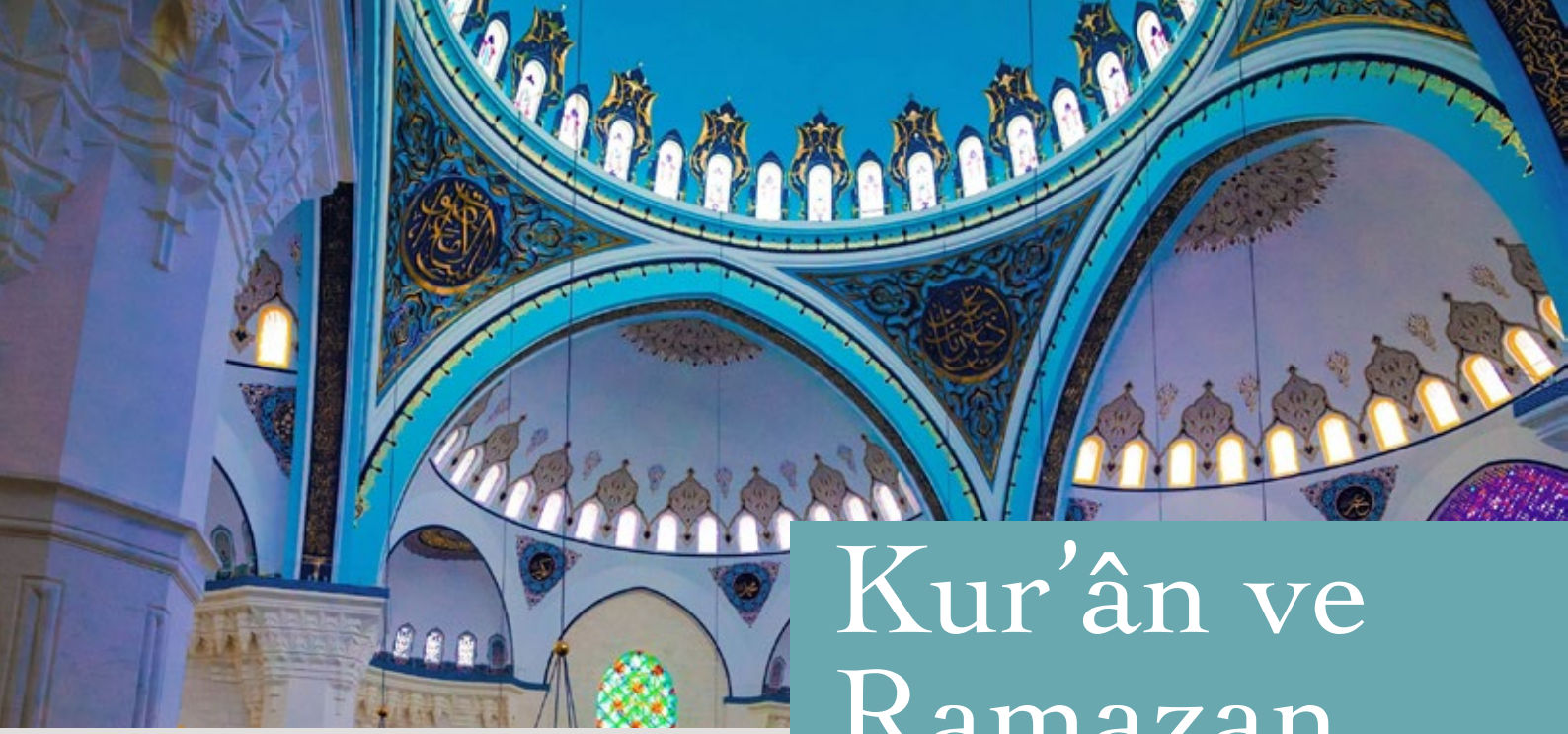
Evet, şayet her sene tutulan oruçla insanın geçmiş günahları affediliyorsa, böyle bir insan kazanmış demektir. Onun burnu yere sürtülmez; ne burada ne kabirde ne de mahşerde... İsterseniz, “Bu mekânlarda, bu konaklarda herhangi bir derbederliğe maruz kalmaz.” da diyebilirsiniz.

Hele neslin ıslahı için oraya-buraya koşturup duranlara Ramazan kim bilir ne gibi hediyeler takdim ediyor! Dine ve millete hizmet yolunda sahur, iftar demeden seyr ü seferler yapan kutlular kim bilir Ramazan'da nasıl binlerce senelik semere elde ediyorlardır.

Ribât, din ve milletin başına gelmesi muhtemel bela ve musibetler karşısında tetikte olma, inandığı davanın gereğini eda etme, kısacası “adanmışlık” vasfını ortaya koyma demektir. Adanmış bir insanın, hedef ve gayesi uğrunda atacağı her adım ona ribât sevabı kazandıracaktır. Ya bu sevap bir de Ramazan ayının bereketine göre olursa!.. Herkes elde edebilir mi böyle bir mükâfatı? Evet, kalbindeki hulûsa, niyetindeki derinliğe ve Allah'la olan irtibatının seviyesine göre herkes bu mükâfattan istifade edebilir.

Bütün bunlar, Ramazan'ın bereketidir. Ramazan'la gelen ve potansiyel olarak Ramazan'da bulunan bu fırsatları değerlendiren bir insan, Ramazan geçince hayıflanmaz. Çünkü o, insan-ı kâmil olmaya namzet bir kıvam kazanır. Ramazan ayını iyi değerlendirmiş ve Cenâb-ı Hakk'ın mağfiretine mazhar olmuştur. İki sevinçten birini her akşam iftar sofrasında yaşamış, diğerini de Rabbine kavuştuğu an tadacaktır.

Kur'ân ve Ramazan

Ramazan, Kur'ân-ı Kerim'in yüce âlemden beşeriyet ufkuna indiği kutlu zamandır. Kur'ân, dünyâ semâsına böyle bir Ramazan ayında doğmuştu. Karanlıklar içinde yolunu kaybetmiş, istikbalinden ümitsiz insanlığın yolunu aydınlatan, ona dünyada olduğu kadar ebediyet âleminde de kurtuluş ve mutluluk haberi getiren en büyük müjde odur. Kur'ân müjdesinin tazeliğini korumak, insanların ondan alacakları feyzi artırmak için, bu fermanın insanlığı şerefliendirdiği Kadir gecesini bulup ihya etmeyi Kerim Mevlâmız: "Bin aydan daha hayırlı, daha verimli bereketli bir zaman dilimi" kılmıştır. Bire bin mahsul veren senelik bir bayram yapmıştır.

Ebedî hayatı kazanmak yükümlülüğü ile dünyâya gönderilen ömür sermayesi mahdut, üstelik israfı ve gafleti çok insana, seksen küsur yıllık hep mükâfat ve kârla dolu bir ömrü kazandıran bir gece ne büyük imkân ne muazzam bir lütuftur! Bu emsalsiz lütuf, ancak o, Ekremü'l-ekremîn'in tükenmez ihsanından kaynaklanabilir. Bu bağış sebepsiz olmayıp, elbette dikkatlerimizi çektiği önemli bir husus

bulunmaktadır. O da Kur'ân'ın ehemmiyetini hatırlatmaktır. Evet, bu teşvik, Kur'ân'ı gündemde tutmak hikmetine râcidir.

Peki, Kur'ân niçin bu kadar ehemmiyetlidir? Çünkü Kur'ân Rabbü'l-âlemîn sıfatıyla Allah'ın, kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa yönelttiği ezelî hitabıdır, talimatlarını ihtiva eden fermanıdır. Büyük kâinat kitabının beşer anlayışına yapılmış olan ezelî bir tercümesidir. Kâinattaki varlıkların mânâlarını ve gâyelerini doğru şekilde anlatan bir rehberdir. Gözle gördüğümüz bu şehadet âleminde, görünmeyen yüce gayb âleminin lisanıdır, beyanıdır. Uhrevî âlemlerin mukaddes haritası, maketidir. Bütün insanlığın her türlü mânevî ihtiyacına merci olacak nitelikte ve birçok kitabı çekirdek gibi ihtiva edecek özellikte mukaddes bir kütüphane durumundadır.

Bu dünyâ muazzam bir makina tarzında düşünülecek olursa, Kur'ân onun kullanma kılavuzu, katalogudur. Kur'ân kılavuzu olmadan, insanın ârızasız şekilde çalışması mümkün değildir.

Böyle mükemmel bir makina imâl eden müessese, onu katalogsuz bırakmayacağı gibi, o kataloğa göre çalıştıracak uzman-sız da bırakmayacaktır. Aynen bunun gibi, dünyâyı yaratan Rabbimiz kılavuz olarak semavî kitaplar ile insanlığı eğitmek ve yetiştirmek üzere peygamberleri göndermiştir.

İnsanlık, tekâmül seyri içinde, tek bir dersi dinleyecek seviyeye gelince, mahdut mekânları aydınlatan yıldızlardan sonra, mutlak risalet güneşini izhâr etmiştir. Bu güneş doğalı beri, ondan feyz alan milyonlarca insan, örnek hayatlarıyla, mükemmel ahlâklarıyla beşeriyete fazilet nümunesi olmuşlardır. Bu irşâd devam etmektedir de. Fakat unutkan, tembel ve nankör olan insanlar, zamanın geçmesiyle, büyük nimet olan bu Kur'ân nimetinin kıymetini unutabilecekleri için, büyük bir teşvikle onlara hatırlatmak, zihinlerinde canlı tutmak ihtiyacı vardır. İnsan rûhunun gıdası olan Kur'ân'da esasen mevcut bulunan turfanda olma özelliğini insanların bilmeleri, kendileri için önemlidir.

Zirâ insana hayat veren prensiplerin menbaı odur. Kur'ân-ı Kerim'i hep turfanda "haddan tariyyen" olarak nitelendiren hadis-i şerif, bu noktaya işaret

etmektedir.(Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned, 1/7; İbn-i Mace, Sünen, Mukaddime, s. 11.)

Kur'ân-ı Kerim'in bir nüzûlü vardır, bir de tenezzülatı vardır. Nüzûlü, o Furkan'ın beşeriyet ufkunda ilk zuhurudur. Tenezzülatı ise, bazı zatların dediği gibi, okuyanın diri ve uyanık olarak okuduğu her defasında Kur'ân semâsından onun kalbine ve aklına inen yeni mânâlar, yeni tecellîler ve irşadlardır.

Evet, Kur'ân vahy ile nazil olduğu gibi onun mânâları da vahy sırrına mazhar olarak iner, yani Allah Teâlâ'nın ilham etmesiyle insan anlayıp özümsemeye muvaffak olur. Onu layıkıyla anlamak için, insanın, kendisini Kur'ân'a vermesi, Kur'ân'ın Sahibine yönelmesi lazımdır. Yoksa, yeryüzünde büyüklük taslayan, Kur'ân karşısında müstağni davranan mağrurların, onunla irtibatları "se-asrifu" bıçağıyla kesilir:

"Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerimden uzaklaştıracağım (onları anlayamayacaklar)" (Araf sûresi, 7/146).

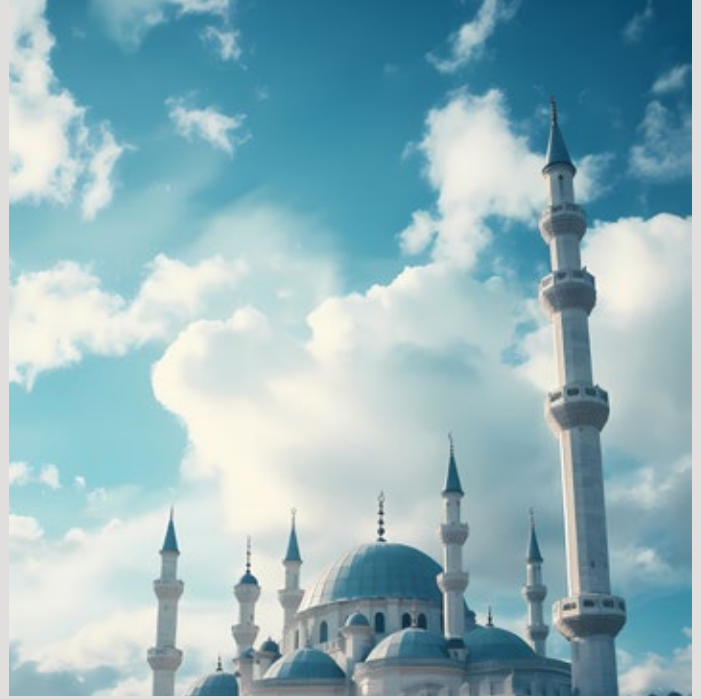
Kur'ân'la konuşan, onunla hitab eden Rahman'ı gözetmeyen, O'na yaklaşma gayreti içinde olmayanlar, haliyle, O'nun ikramlarından yararlanamazlar.

Her mevsim, Kur'ân mevsimidir. Kâinatın kalbi olan Kur'ân, her an kan verir müminlere, âb-ı hayatla sular. Kâinat kitabının mânâlarının açıklayıcısı, müfessiri olarak devamlı surette mü'minleri eğitir, onlara rehberlik eder. Ama Ramazan'da Kur'ân'ın müslümanların hayatını şenlendirmesi, daha muazzam boyutlara ulaşır. Şimdi, dalbastı kiraz misâli dünyâlar dolusu ikramlarıyla hayatımızı şereflelendiren bu Sultanı karşılamak için bir hazırlık gerekmez mi? Evet, gönül misafirhanemizi, Rahman'ın misafirhanesi olan gönlümüzü kirlerden, süprüntülerden, şehvî isteklerden, hasis menfaatlerden temizlemeye çalışmalıyız. Tâ ki, Kur'ân'ın Sultanı teşrif etsin, nûriyle kalbimizi aydınlatıp basiretimizi açsın, gül kokusuyla bizi ta'tir etsin.

İşte Ramazan orucu, bu tahliye, yani temizleme işini temin eder. Kur'ân'ı karşılama hazırlığına girmiş olur insan. Ramazan'ın, Kur'ân'ın nüzûlü ile ilgili hikmetlerinden biri şudur: Kur'ân-ı Hakîm, Ramazan ayında indirildiğinden, onun nüzûl zamanını yeniden yaşamaya çalışarak, o semavî hitabı güzelce karşılamak için, süflî ihtiyaçlardan, malâyani şeylerden sıyrılıp meleklik vasfı kazanmaya, onlara benzemeye çalışmak gerekir. Ve bir anlamda Kur'ân-ı Kerim'i, yeni nazil olmuşçasına okumak veya dinlemek gerekir.

O hitapları, Resul-i Ekrem aleyhi's-selamdan işitiyor gibi dinlemek, Hazreti Cebrail (as)'dan, hatta Kur'ân'la hitab buyuran Rabbül-âlemîn'den işitiyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olup, kendisi tercümanlık ederek başkalarına da din-

letmek, böylece Kur'ân'ın indirilmesinin hikmetini, bir dereceye kadar göstermeye çalışmak gerekir..(Bediüzzaman Saîd Nursî, Mektûbat, s. 413.)

“Yeryüzü bana mescid kılındı” hadis-i şerifinin hakikati, Ramazan-ı şerifte daha bir şa'şaa ile zuhur eder. İslâm âlemi bir cami hükmüne geçer. Milyonlarca hafızlar, Kur'ân okuyanlar, o caminin her köşesinden, gökten gelen o semâvî hitabı, yeryüzü ahalisine duyururlar. Kur'ân-ı Kerim okumanın, “güzellik ve temizlik” anlamına gelen vuzû (abdest) suyu ile kirlerden, günâhlardan arınmak, temiz bir mâhiyette bulunup kıbleye dönmek, saygı ile oturup mümkünse diz çökmek, aklın telaşsız olduğu bir durumda okumak gibi adaplarından başka tedebbür, tefekkür ve tebettül (başka her şeyden kesilip Rabbi ile olmak) şartı da vardır. Kur'ân okuyacak kimsenin, yaptığı öbür hazırlıklardan sonra, artık huzura kabul saati gelmiştir. O kabul vakti, insanın en uyanık, en duyarlı olması gereken vaktidir. Rabb'ine münacaat edip, O'nunla konuştuğunu bir an bile unutmamalıdır.

Kur'ân'ın "sen" diye hitabettiği: "şöyle yap", "uyar", "infak et", "ihsan et" gibi ikinci şahıs buyrukları başta olarak diğer bütün hitaplarından, esas itibariyle kendisine hitab edildiğini bilecek, onların arasında kendisine verilen işaretleri bulacaktır. O buyrukların ilkin, kendisine yöneltildiğini düşünecektir. Sanki yeryüzünde kendisinden başka bu talimatlara muhatap yokmuş gibi, kendi üzerine alacaktır. Mü'minin dinî şuuru bakımından önemi pek fazla olan bu işâretleri almak için, "tebettül et" yani "**Başka her şeyden kesilip yalnız Rabbine yönel!**" (Müzzemmil sûresi, 73/8) buyruğuna uymak kâfidir.

Meselâ, bu şuur ve hassasiyetle: "**Ey örtülerine bürünen! Ayağa kalk ve (insanları) uyar!**" (Müddessir sûresi, 74/1-2) hitabını okurken, onun ilk muhatabının Resulullah aleyhisselâm olduğunu bilmekle beraber, kendi hissesini de almaya çalışacaktır: "**Ey rahatlık ve konfor örtülerine bürünen!**" "**Ey mal toplamak derdiyle meşgul olup Allah'ın dinini, güzel yolunu tanıtmayı ihmal eden!**" "**Ey şöhret afetine müptela olan!**" Cüceler ülkesine esir düşen kahraman, ayağının altında karıncalar gibi dolaşan o cücelerin kendisini bağladıkları ipince iplerle yerinden kıpırdayamaz oldu. Sen de önemsemediğin ve fakat birbirine eklenip duran yüzlerce tül-i emel alâkalarıyla dünyâyâ kazık çaktığını sanıyorsun. Halbuki ömrün su gibi akıyor, alâka duyduğün şeyler seni bırakmaya hazırlanıyor.

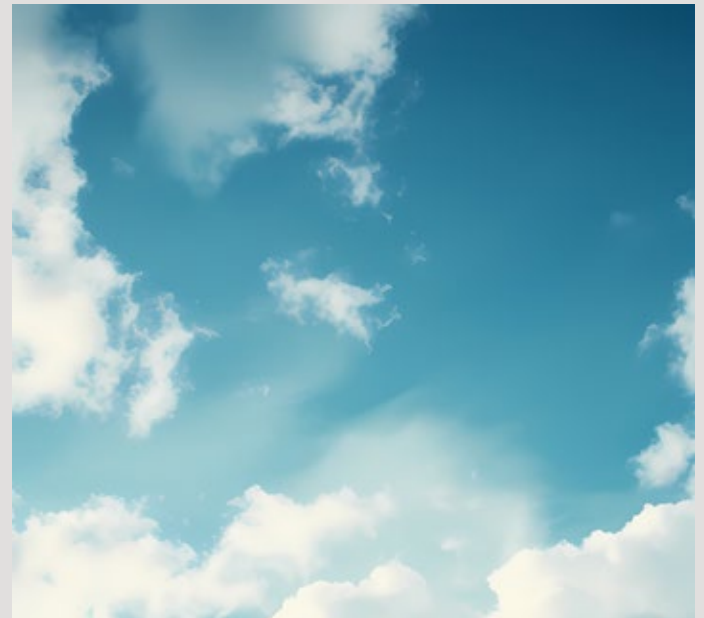
İlk bakışta görünmeyen fakat gerçekte var olan o bağlardan kurtulmanın yolunu ara, yırt o perdeleri, aç o iç içe zindan kapılarını, çık açık havaya! Allah'a bağlan, kullara kulluktan, maddeye, kon-

fora, fâniye bel bağlamaktan kurtul! Üstüne saçılmış ölü toprağını silkele artık! Hakikata uyandığında nasıl olacaksan, şimdiden Öyle ol!

"Kasdım budur: Şehre varam Feryad-ü figan koparam!"

diyen veli şâirimizin yolunu tut! Zirâ dünyâdan gittikten sonra, artık tekrar gelip de ona göre hareket etme imkânı yoktur.

Bir Hak dostu, vefatından sonra, mânâ âleminde, bir arkadaşına görüldüğünde, onun dünyâyâ dönme arzusu içinde olduğunu müşahede edince hayretle sorar: "Nasıl olur, dünyâyâ dönmek mi istiyorsun? O da şöyle cevap verir: "Evet, dünyâyâ dönmek istiyorum. Asamı elime alarak, ev ev dolaşmak, kapıları kırarcasına dövüp: "Biliyor musunuz ne fırsatları kaçırdığınızı neler kaybettiğinizi?" demek için, dünyâyâ dönmek istiyorum. Öyleyse, at bu örtüleri üstünden, Hakkâ, hakikata hizmet için kolları sıvama zamanı çoktan geldi ve geçmek üzere." İşte, mezkûr âyeti okuyan mü'min, üzerinde düşününce, bu kabil işaretler alacaktır. Hakkı tebliğ etme ve gayret göstermede, yeniden kuvvet kazanacaktır.

Müslüman, Kur'ân'ı okurken meleklerle ünsiyet bulup onlarla selâmlaşacak, onların duâlarının kendisiyle beraber olduğunu düşünecektir. Tevhid tarihindeki selefleri olan o salih insanlarla hemhal olacak, insanlığın yıldızları olan Enbiyaya (aleyhimüs selâm) arkadaş olacaktır. Meselâ Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) ile: En yakınlarından gördüğü hıyanete katlanmayı, kuyuya atılarak yalnız Allah'tan medet ummayı, pek güzel, zengin ve nüfuzlu bir kadından gelen ve dünyâ ehline çok cazip olan teklifi reddedip Allah'a sığınmayı, Rabbinin rızası uğrunda zindana girip orayı medrese-i Yûsufiye'ye (Yusuf Eğitim Tesisine) çevirmeyi, işini en iyi ve muhkem yapmayı öğrenmeyi, şefkatli davranarak insanların gönüllerini kazanmayı ve bu nevi maharetlerim de hakikati tebliğe vasıta kılmayı, sabır gösterme ve takvadan ayrılmama şartıyla iyilerin ecrinin zayi edilmeyeceğini, yani onların mutlaka muvaffak olacaklarını, akıbette hakkın üstün geleceğini öğrenecektir.

Hülasa, hayat yolunda ilerlerken nebîler, sıddîkler, şehîtler ve sâlihlerin meş'aleler halinde o yolun karanlıklarını dağıttıklarını görerek onların peşinden giden nurlu kabileye katılacak, onlarla arkadaşlık edecektir.

Kur'ân'ın esas muhatabının kendisi olduğunu bilen, onu bu şuurla okuyan mü'min, onun hayat veren nefesiyle, şifâli eliyle kendisini tedâvi ettiğini his-

sedecek, gönlünün kirlerden arınmasını farkedecek, tertemiz, mis gibi kokan bir vaziyete gelmenin saadetini yaşayacaktır. Hamlıklarının giderildiğini, katılıkların yumuşadığını anlayıp içinde tatlı, ılık esintiler hissedecektir. Başını alıp gitmekten, Rabb'ini unutup da Allah'ın da kendi durumunu kendisine unutturduğu kimse olmaktan, mayasını, aslını unutup kendisini temize çıkarmaktan, hep kendisini haklı görmekten kurtulacaktır.

Hülasa: Eşyâyı yerli yerine oturtacaktır; zaman, mekân, dünyâ, ahiret, eş, iş, evlat, arkadaş, mal, mülk... her birine layık olduğu yeri vermesini öğrenecektir. İnsanlık, Kur'ân'ın bu hidayetine pek muhtaç. Biz, ona inanan, inandığını söyleyen müslümanlar da ona çok muhtacız. Bu hidayet daha büyük bir zuhurla gelsin de eşyanın hakikatini bir kere daha olduğu gibi göstere, her şeyi yerli yerine koymayı yeniden öğretsin, neyi ve kimi seveceğimizi, neye ve kime buğzedeceğimizi bildirsin, felaketlerimize son versin. Yenilenen Kur'ân mevsimlerinden birine daha girmek üzere olduğumuz şu sıralarda, bu bahar esintilerinin tatlı okşamalarını hissetmeye başladığımız şu günlerde, Kur'ân'ın hatmi esnasında yapılması müstehab olan şu duayı yaparak o sultanı istikbal etmeye hazırlanalım:

“Ya Rabbî, Kur'ân'ı gönüllerimizin baharı, gözlerimizin nuru, hüznümüzün cilası (gecelarımızın sabahı) kıl.”

Ramazan'ın Şi'ârı Teravîh Namazı

Teravîh; tervîhanın çoğuludur. Tervîha, sözlükte; oturma, dinlenme, ara, mola, teneffüs gibi mânâlara gelen bir mastardır. Dinî terim olarak tervîha, ramazan gecelerinde, dört rekât namaz kılındıktan sonra, bir o kadar namaz kılacak miktar oturup dinlenmeye denir. Sonra mecazî olarak her dört rekâta da tervîha adı verilmiştir. Dolayısıyla terâvîh; tervîhalardan oluşan namaz, tervihalı/dinlenmeli/ molalı namaz demektir.

Arapça kaynaklarda daha çok “kıyâmu ramazan (ramazan namazı), kıyamü'l-leyli fî ramazan (ramazan gecesini namazı)” şeklinde geçen teravîh namazına bu ismin ne zaman verildiği kesin olarak belli değilse de namazın kılınışına dayanarak verilen bir isim olduğu düşünülürse, bunun çok erken dönemlerde verilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Hükmü ve fazileti

Teravîh namazı ramazan gecelerinde, yatsı namazından sonra, vitir namazından önce kılınan bir namazdır. Erkek-kadın bütün inananlar için sünnet-i müekkededir. Nevevî: “Ulemanın icmaiyle sünnettir.” demektedir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu namazı kılmış, kılmaya devam etmiş ve insanları da bunu kılmaya teşvik etmiştir. Sahabe, tâbiin ve onlardan sonra gelen bütün müminler de bu namazı kılmayı günümüze kadar sürdürmüşlerdir. İslâm tarihi boyunca teravîh namazının edası/ kılınması ve varlığı hakkında kayda değer bir tartışma da olmamıştır.

Nitekim İmam Azam Hazretleri Fıkh-ı Ekber’inde teravih namazının sünnet olduğunu vurgulamıştır.(Ebû Hanife, Fıkh-ı l-ekber, c.1, s.45.) Rafizîler ise, teravih namazını inkâr etmişlerdir.

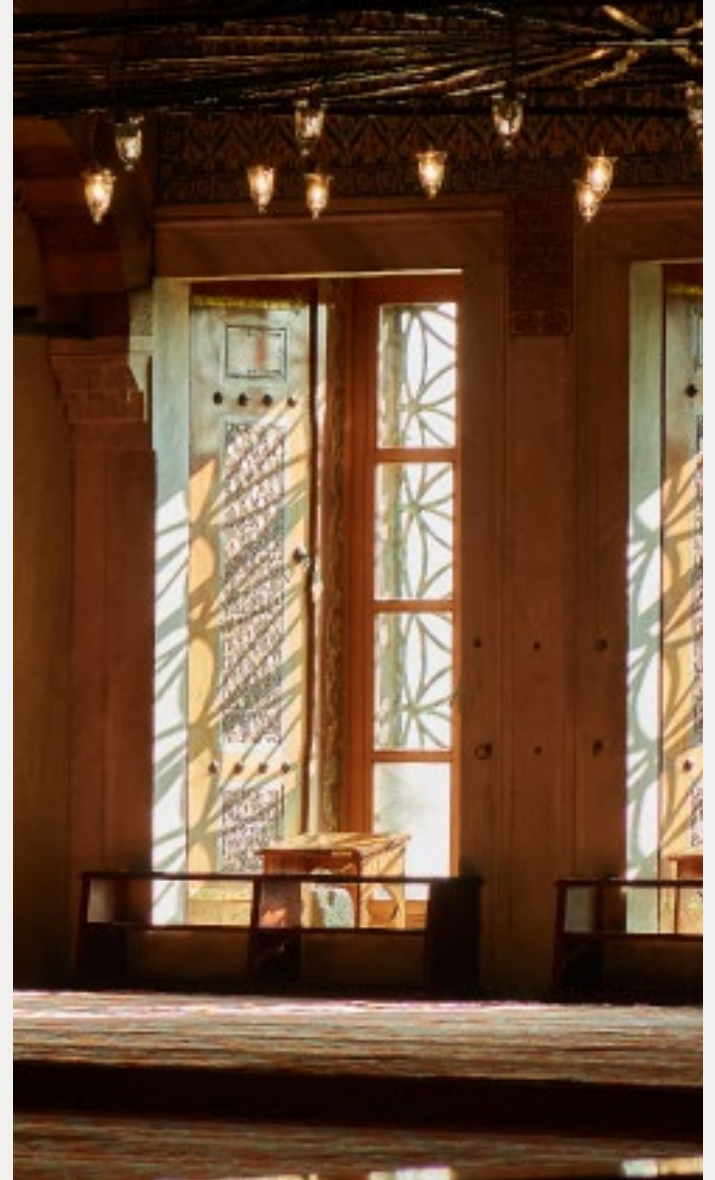
İslâm âlimleri arasında teravih namazıyla alâkalı ihtilâflar, bu namazın varlığıyla ilgili olmayıp, daha çok rekât sayısı ve cemaatle kılınıp kılınmaması hakkında olmuştur.

Çünkü teravih namazı, sahur gibi, ramazan ayının şiarlarından (ayırıcı işaretlelerinden, alametlerinden) birisidir. Sahursuz, ramazan düşünülemediği gibi teravihsiz bir ramazan da düşünülemez. Teravih namazının bütün Müslümanların gönüllerinde çok ayrı ve önemli bir yeri vardır. Bu namaz, Âlemlerin Rabbi’nin katında da değeri olduğuna gönülden inanılan bir ibadettir. Yaşlısı-genci, kadını-erkeği, büyüğü-küçüğü ile bütün Müslümanların gönlünde yer etmiş olması ve benimsenmesi de bunun en açık delilidir.

Buhâri ve diğer hadîşçilerin rivâyet ettikleri bir sahîh hadiste, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ
buyurmuştur.(Buharî, Salâtu’t-terâvih, 1.) İslâm âlimlerinin çoğu bu hadîsi: “Kim inanarak ve sevabını da Allah’tan bekleyerek ramazan gecelerini -namaz, Kur’ân okuma ve zikirle- ihya ederse, yani teravih namazını kılsa onun – büyük günahlardan olmak kaydıyla (Çünkü büyük günahlar ancak tevbe ve helâllikle affedilir.) – geçmiş günahları bağışlanır.” şeklinde anlamışlardır. Zîrâ ramazan gecelerine mahsus ve o gecelerde kılınan namaz teravih namazıdır, başka bir namaz

da yoktur, dolayısıyla bu hadîs-i şerîf, teravih namazını ve onun faziletini beyan etmektedir. Nitekim hadîs-i şerifte geçen (قَامَ) fiili ile de namazın en önemli bir rüknü olan kıyamı/ayakta durmayı zikrederek, belagatteki “parçayı zikredip bütünü kastetme yöntemiyle” mecazî olarak namazı ifade etmektedir. O da bu ayda kılınan teravih namazıdır. Bilindiği gibi Kur’ân-ı Kerîm’de başka âyetlerde de ruku’ ve secde zikredilerek de namaz kastedilmiştir. Az önce de ifade ettiğim gibi kaynaklarda da teravih namazı daha çok, aynı kökten mastar olan “Kiyâmu ramazan (ramazan namazı), Kıyamü’l-leyli fî ramazan (ramazan gecesi namazı)” gibi başlıklarla ifade edilmekte ve ele alınmaktadır.

Rekât sayısı

İslâm hukukçularından bir grup teravih namazının vitir namazıyla birlikte onbir rekât olduğu kanaatine varmışlardır. Bu konuda dayanakları Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetidir. Çünkü O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem), ne ramazanda ne de ramazan dışında bu rekât sayısının üstünde gece namazı kıldığının görülmediği rivâyet edilmektedir.

Hız. Aişe'den rivâyet eden çok sayıda âlim, Hız. Aişe'nin, Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ne ramazan ayında ne de ramazan dışında on bir rekâtтан fazla namaz kılmadığını söylediğini nakletmişlerdir. Hız. Aişe'nin, Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) gece namazıyla alâkalı olarak verdiği bilgiler içerisinde en dikkat çeken ifadesi "...O'nun namazları ne kadar uzun, ne kadar güzeldi!" şeklindeki sözleridir ki, yukarıdaki sözünde de dikkat çektiği gibi o, kıyamın uzunluğundan dolayı Peygamberimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) acıdığını bildirmişti. Çünkü başkarivâyetlerde de bildirildiği gibi Hız. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu namazlarında Kur'ân'ı hatmediyordu, yani teravihi hatimle kılıyordu.

Böyle olmakla birlikte Şafî ve Hanefilerin büyük çoğunluğu (cumhuru) ve Ahmed b. Hanbel, teravih namazının -vitir dışında- yirmi rekât olduğu görüşündedirler. Onlar bu görüşlerine Beyhakî ve diğerlerinin sahih senetle es-Se'dân b. Yezid'den (ra) rivâyet ettikleri şu sözünü delil getirmektedirler: "Ömer b. el-Hat-

tab (ra) zamanında ashab ramazan ayında yirmi rekât namaz kılıyorlardı." (Beyhaki, Sünenü'l-kübra, c.II, s.497.)

İmam Malik'in Muvatta'ında –Beyhakî'nin de eserinde– Yezid b. Ruman'dan rivâyetlerinde: "Ömer b. el-Hattab (ra) zamanında insanlar yirmi üç rekât namaz kılıyorlardı." (Beyhaki, Sünenü'l-kübra, c.II, s.496.) Yani yirmi rekât, teravih üç rekât vitir kılıyorlardı, şeklindedir.

İmam Malik'in kendisi: "Teravih namazı vitrin dışında otuz altı rekâttır." demiş ve Medine halkının amelini/yaptıklarını buna delil getirmiştir.

Ez-Zerkânî, el-Muvatta şerhinde buna şöyle açıklık getirmiştir: İbn Habib'in dediğine göre teravih namazı başlangıçta vitirle birlikte on bir rekât idi. İnsanlar bu namazda kıraatı (Kur'ân okumayı) uzatıyorlardı. Bu, yani uzun süre kıyamda/ayakta Kur'ân okuma, onlara ağır geldi. Okumayı azalttılar ve rekât sayısını artırdılar, artık ondan sonra – vitir dışında- orta bir okuyuşla yirmi rekât kılar oldular. Sonra kıraatı tekrar azalttı – vitir dışında- otuz altı kıldılar ve bu iş böyle devam etti..." Ancak bunda icma'/ittifak oluşmadığından, bir dönem Medinelere özgü kalıp, daha sonra terk edildiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi yirmi rekât teravih kılmak da en azından Raşit halifelerin sünnetidir ve onların sünnetine sıkı sıkıya bağlı kalmak da Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) emridir. İslâm âleminin teravih namazını yirmi rekât kılmaları da bu emre bağlılığın bir gereği olarak asırlardır süregelmiştir.

Cemaatle kılınmasının ehemmiyeti

İslâm âlimlerinin çoğu teravih namazının mescitte cemaatle kılınmasının evde yalnız başına kılınmasından efdal olduğu görüşündedir. Zîrâ bu namaz, bayram namazları gibi, İslâm'ın şiarlarından biridir ve böyle kılmakta da çok sevap vardır. Çünkü genel olarak cemaatle kılınan namaz yalnız başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstün ve efdaldır. Sahabe, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) döneminde bu namazı mescid/camide cemaatle kılıyordu. Başlangıçta, üç gece de bizzat Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu namazı onlara kıldırılmıştı. Bu durum Raşit halifeler devrinde böyle devam etmiştir.

İmâm Müslim Sahîh'inde Hz. Aişe'den (r.anha) şu hadîsi rivâyet etmiştir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) gecenin son üçte birinde çıktı, mescitte namaz kıldı, insanlar da onun kıldığı namazı birlikte kıldılar, derken insanlar sabahleyin bunu birbirlerine anlattılar; bunun üzerine ikinci gece bir ön-

cekinden daha fazla insan toplandı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ikinci gece de çıktı, onunla namaz kıldılar, insanlar sabahleyin bunu da anlatır oldular, üçüncü gece mescittekiler daha çoğaldı, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) üçüncü gece de çıktı, onunla namaz kıldılar, dördüncü gece olunca mescit gelenleri almaz oldu, bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onların yanlarına çıkmadı. İçlerinden bazı adamlar: "Namaza! Namaza!" diye seslenmeye ve böylece Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) namaza çağırmaya başladılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine çıkmadı, sonunda sabah namazı olunca

çıktı, sabah namazını bitirince insanlara döndü, sonra teşehhüt (ettehiyâtü) okudu ve: '... şüphesiz bu geceki hâliniz bizce malumdur; fakat ben bu gece namazının (teravihin) sizlere farz olup da sizin de onu eda etmekten aciz olacağınızdan korktum (bunun için çıkmadım.)' buyurdu" (Buharî, Salâtu't-terâvih, 1; Müslim, Salâtu'l-müsâfirin, 25.)

Şafî ve Maliki âlimlerinden bazıları: Teravih namazının evde kılınmasının daha efdal olduğu görüşündedirler. Bunların dayanağı da Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Farz namazlar hâriç, kişinin diğer namazlarını evinde kılması benim şu mescidimde kılmasından daha efdaldır." (Ebu Davud, Salat, 205.) hadîsidir.

Teravîh namazında kıraat/Kur'ân okuma

Zeyd b. Sabit'in rivâyet ettiği bir hadîse göre de O şöyle demiştir: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) mescitte hasırdan bir oda edindi. Geceleri orada namaz kıldı. Öyle ki insanlar onunla cemaat oldular. Sonra bir gece sesini kaybettiler, duymadılar. Onun uyduğunu sandılar. Bazıları yanlarına çıksın diye öksürerek boğaz temizleme şeklinde ses çıkardılar. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Yaptıklarınızın hepsini biliyorum, sonunda size farz olmasından korktum. Şâyet bu namaz size farz olsaydı onu yerine getirmezsiniz. Ey insanlar! Bu namazı evlerinizde kılınız; çünkü kişinin, farz namazlar dışında, diğer namazlarını evinde kılması efdal/daha değerlidir." dedi.

Bazı fıkıh âlimleri konuyla alâkalı hadîsleri toplayarak detaylı bilgi verip sonunda şunu söylemişlerdir: "Şâyet Müslüman Kur'an'ı hıfzetmiş birisiyse yahut meşguliyetinin onu bu namazını kılmaktan alıkoyacağından ve o gitmeyince mescitte namaz kılınmasının aksamacağından korkmuyorsa, böyle birinin bu namazını evinde kılması efdaldır; aksi takdirde camide kılması evlâdır."

Teravîh namazında kıraati uzatmak, yani uzunca Kur'ân okumak -diğer farz ve sünnet namazlarda da olduğu gibi- müstehap yani, istenilen, arzu edilen bir şeydir.

Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Namazın efdalı kıyamın uzun olmasıdır." buyurmuştur. Fakat insanlara imamlık yapan kimselerin, arkalarındaki namaz kılanların durumunu gözetmesi, onlardan hepsi için uygun olabilecek miktarda namazı uzatması gerekir. Çünkü içlerinde zayıf, hasta ve ihtiyacı olanlar vardır.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Sizden birisi insanlara namaz kıldırduğında namazı hafif tutsun; çünkü içlerinde zayıf, hasta, yaşlılar vardır; ancak tek başına kıldığında dilediği kadar uzatsın!" (Müslim, Salat, 37.) Nitekim kendisi de, yukarıda belirttiğim gibi, teravihi hatimle kılıyordu.

Enes b. Malik'ten Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Namaza başlıyorum ve namazı uzatmak istiyorum, birden çocuk ağlaması duyuyorum, annesinin onun ağlamasından dolayı aşırı derecede onu öyleyip ve üzüldüğünü bildiğim için namazımı kısa kesiyorum." (Buhari, Ezan, 65.)

Burada şuna da dikkat çekmek ve bu hadîsleri yanlış anlayarak namazı iyice kısaltanlara ve hızlandıranlara şu uyarıda bulunmakta yarar vardır. Bunların yaptıkları -eğer bilinçliyse- namazı küçümseme ve onu hafife almaktır.

Arapça ifadesiyle tehavun ve istihfaftır. Namazın ruhuyla ve namazda olması gereken huşuyla taban tabana zıt davranışlardır. Sanıyorum günümüzde “Böyle bir teravih anlayışı yoktur.” diye karşı çıkılan teravih namazı da bu tür, ne yaptığının farkında olmayan acelecilerin yaptıklarıdır. Böyle kan ter içinde bilmem kaç dakikada bitireceğim diye, hızla kılınan namazın yukarıdan beri anlattığımız rahat namaz olan teravih namazıyla ne ismen, ne şeklen ve ne de ruhen alakası vardır.

Burada genelleme yapmamak gerektiğini, teravih namazını da yatsı namazı gibi ta’dîl-i erkâna riâyet ederek kıldıran imamlarımız çoğunlukta olduğunu elbette biliyorum. Ancak -beni bağışlasınlar- bazı imam arkadaşlarımızın yatsı namazının farzında dört ve hatta beş nefeste okudukları Fatiha ve Fil surelerini, teravih namazına geçtiklerinde, hızlı teyp kaydı yapar veya hızlı film çeker gibi, bir nefeste okumaya çalışıp, tabir caizse verip-veriştirmelerinin izah edilir bir tarafı ve bir mantığı var mıdır?! Onun için mutlaka Fatiha’dan sonra doğru bir şekilde, Kevser Sûresi gibi -kısa da olsa- bir sure yahut ona denk üç âyet veya o ölçüde orta ve uzun bir âyeti acele etmeden okumak gerekir.

Teravih namazını hatimle kılmak sünnet olmakla birlikte buna vakti veya imkânı olmayanların kısa sureleri (Fil Sûresi’nden Nas Sûresi’ne kadar) tertil üzere, ağır ağır okuyarak kıldırmaları (hem namazın sıhhati bakımından ve hem de cemaatin bu sûreleri pekiştirmesi yönün-

den) daha faydalıdır.

Özetlemek gerekirse; teravih namazı, kadın-erkek bütün Müslümanlar için müekked sünnet bir namazdır. Rivâyetler farklı da olsa, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu namazı üç gece ashabına kıldırmış, dördüncü gece mescit dolup taşınca onlara namaz kıldırmak için çıkmamış ve ashabını kendi hâllerinde bırakmıştır. Buna mazeret olarak da bu namazı böyle kıldırmaya devam ederse, onlara farz olacağı endişesini taşıdığını bildirmiştir. Bu da gösteriyor ki bu endişe olmasa Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu namazı böyle kılmayı arzu etmektedir. (Burada farz olma endişesine değişik yorumlar getirilmiştir; en uygunu, Peygamber (sav) şâyet bu namazı devam ettirirse ashab-ı kirâmın da bu namaza devam ettiklerini gören bir müçtehit de bunun farz olduğunu zanneder de kendine farz olur, endişesidir. Çünkü bilindiği gibi, müçtehit bir şeyin farz olduğunu kanaat getirirse o şeyle amel etmek kendisine ve onun içtihadıyla amel edenlere farz olur.)

Hz. Ebû Bekir döneminde ve Hz. Ömer döneminin başlarında bu şekilde serbestçe teravih namazı kılınmıştır. Ancak, Hicret’in on dördüncü yılında bir gece mescide giden Hz. Ömer (ra), insanlardan kiminin tek başına, kimilerinin de cemaat hâlinde teravih namazı kıldıklarını görünce: “Bunları bir imamın arkasında toptasak daha iyi olur.” demiş, ashabını toplayarak onlarla istişare etmiş, onlar da bunu onaylayınca bir icma hâsıl olmasıyla, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanından beri insanların Kur’an’ı en iyi okuyanlarından olan Übey b. Ka’b ve Temim ed-Dâri’yi insanlara yirmi rekât namaz kıldırmaları için imam tayin etmiştir.

Hz. Ömer'in (ra) kendisininse, teravihi onlarla birlikte kılmayıp, gecenin geç saatlerinde, gecenin sonuna doğru kıldığı bildirilmektedir. Hz. Ömer'in vitri cemaatle kıldırıldığı da rivâyetlerde yer almaktadır. Nitekim bir gün insanlar teravih kılarken yanlarına çıkmış, onları cemaat hâlinde namaz kılarken görünce: "Bu ne iyi bir bidattir; fakat keşke gecenin sonunda kılsalar daha iyi/efdal olurdu!" demiştir. Burada Hz. Ömer'in "Ne iyi bidattir!" sözü teravih namazı için söylenmiş bir söz olmayıp; bu namazı cemaat hâlinde kılmaları, yani cemaat oluşları için söylenmiştir. Nitekim Hz. Ali (ra) de daha sonraları bunu kastederek "Ömer, bizim mescitlerimizi nasıl nurlandırdı ise, Allah da, onun kabrini öyle nurlandırсын!" diyip, onun bu yaptığını onayladığını ve memnuniyetini ifade etmiştir.

İmam-ı Azam Ebû Hanife'ye Hz. Ömer'in bu yaptığı sorulunca şu cevabı vermiştir: "Teravih sünnet-i müekkededir. Ömer bu işi kendiliğinden ortaya çıkarmış, uydurmuş değildir. Bunu ancak elinde mevcut bir asla, Resulullah'tan (sallallahu aleyhi ve sellem) bellediği bir malumata binaen emretmiştir." demiştir. (İbn Abidin, II, 43) Yoksa Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) kıldığı ve kendinin de gecenin sonuna doğru kıldığı teravih namazı için "bidat-

tir" demesi düşünülemez ve bu mümkün de değildir.

Görüldüğü gibi teravih namazı bütün Müslümanların icmasıyla/ittifakıyla, yani icma-ı ümmetle sabit olmuş sünnet-i müekkede bir namazdır. Bilindiği gibi icma-i ümmet de şer'î delillerden biridir. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbı, tabiin ve ondan sonra gelen bütün İslâm önderleri, mezhep imamları ve bütün Müslümanlar asırlardır, kadınıyla-erkeğiyle, büyüğüyle-küçüğüyle bu namazı sevmişler ve kılmışlar ve kılmaya da devam etmektedirler ve ila nihaye de devam edeceklerdir. Çünkü teravih namazları, sahur ve iftar saatleri ramazanın ve dolayısıyla İslâm'ın şiarlarından. Teravihsiz, iftarsız ve sahorsuz bir ramazan düşünülmesi mümkün değildir.

Yazımı İmam Malik'in, Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi ve sellem) veya O'nun değerli öğrencisi İbn Mes'ûd'dan bir rivâyetle bitirmek istiyorum: "Müminlerin güzel gördükleri şey, Allah katında da güzel; Müslümanların çirkin gördüğü şeyse Allah katında da çirkindir." (Hakim, Müstedrek, 3, 83.)

Allah oruçlarımızı, teravihlerimizi, sahurlarımızı, fitre ve zekâtlarımızı rızasına uygun ve makbul amellerden eylesin, ramazan-ı şerîfi bütün insanlığın dertlerinden kurtulmaya vesile kılsın! Âmin!

İnanarak Oruç Tutmak

Soru: Bir hadis-i şerifte, “Her kim inana-
rak ve karşılığını sırf Allah’tan bekleye-
rek Ramazan orucunu tutarsa, onun geç-
miş günahları bağışlanır.” buyrulurken
“imanen ve “ihtisaben” kaydı konuluyor.
Bu ifadeyi nasıl anlamalıyız?

Cevap: Peygamber Efendimiz (aleyhi ek-
melüttehâyâ) “Men sâme Ramadâne îmân-
en ve’htisâben gufira lehu ma tekadde-
me min zenbihi” buyurmuş; Ramazan’la
gelen berekete tam inanan, ihlas ve sami-
miyetle oruç tutup bu mübarek ayı iba-
det ü taatle değerlendiren ve sevabını da
yalnızca Allah’tan bekleyen mü’minlerin
geçmişte işledikleri günahlarının affedi-
leceğini müjdelemiştir.

“İmanen” kelimesi, inanılması ge-
rekli olan her şeye ve oruçla alakalı dinî
hükümlere kalbden inanmayı; orucun
farz olduğuna, karşılığında büyük mükâ-
fat bulunduğuna ve her şeyden öte rıza-yı
ilahiye bir vesile teşkil ettiğine hiç tere-
düde düşmeksizin iman etmeyi vurgula-
maktadır.

Evet, biz Allah’ın kullarıyız; Allah
da bizim ma’budumuzdur. Bizim O’na
karşı yaptığımız şeyler O’nun hakkı, bi-
zim de vazife ve sorumluluğumuzdur.
Oruç da, O’nun emri ve bizim görevi-
mizdir. O, ibadetlerimizden her zaman

haberdârdır ve yaptığımız her şeyi bil-
mektedir. Cenâb-ı Hakk’ın görüp bildiği
o amellerimiz, mevsimi gelince nema-
lanmış olarak geriye dönecektir. Ayrıca,
ellerimizi O’na kaldırdığımızda, bir kudsî
hadiste dendiği gibi; “O eller geriye boş
olarak dönmeyecektir.”

Cenâb-ı Hakk’a karşı teveccüh
ederken ve O’na yalvarıp yakarırken, her
şeyden evvel O’nun kullarını gördüğü-
ne, duaları işittiğine ve istekleri yerine
getirecek güce sahip bulunduğu tam
inanmak lazımdır. Yoksa inanmadan el
açmak, “Verirse verir, vermezse vermez”
gibi bir manaya gelir ki, bunun bir say-
gısızlık olduğu ve öyle birinin çağrısına
icâbet edilmeyeceği bellidir. O, lütfuyla,
keremiyle, rahmetinin gazabının önünde
olmasıyla ve merhametinin enginliğiyle
öylelerine de verirse verir; biz “vermez”
diye kestirip atamayız. Fakat, O’nun dua-
ları kabul etmesinin vesilesi evvela O’na
gönülden inanmaktır.

İnanacaksın ki, samimiyetle elle-
rini kaldırdığın zaman Allah onları boş
çevirmez, yüzünü kara çıkartmaz, seni
mahçup etmez; aksine, o kapıya bir daha
yönelmene vesile olacak şekilde lütuflar-
da bulunur. İşte, “imanen” kaydı böyle
bir inanmayı ifade etmektedir.

“İhtisap” kelimesi de sevabın Allah’tan beklenmesi manasına gelmektedir; dünyevî beklentilere girmeme, sadece Allah’ın hoşnutluğunu gözetme ve mükâfâtı O’nun rahmetinden umma demektir. Hayır işlerinde ve ibadetlerde ihlas ve samimiyete aykırı hiçbir husus olmamalı; riya ve süm’alara girilmemelidir. Hiçbir amel insanların takdir ve teveccühlerine bina edilmemeli; her şey Allah için yapılmalı ve beklentiler de hep Allah’tan olmalıdır. O beklentilerde de yine himmet âlî tutulmalı; yani, yapılan işler dünyevî faydalara bağlanmamalıdır.

Gerçi, Sahabi anlayışıyla, ayakkabımızın bağını bile kaybetsek biz onu da Allah’tan istemeliyiz.. arkasında olduğumuz her konuda gayret etmeli, iradenin hakkını vermeli ama neticede her şeyi Allah’tan dilemeliyiz. Ancak, kulluğumuzu Cenâb-ı Hak’a sunarken, O’nun Ma’bud, bizim de kul olduğumuz hiç hatırdan çıkarmamalı; O’nun hakkı olduğu için kulluğumuzu O’na tahsis etmeliyiz. Dolayısıyla, ibadetlerimizi ihtiyaç ve isteklerimize bağlamamalı, onları vazifemiz olduğu için eda etmeliyiz.

Haddizatında, Cenâb-ı Hak’tan bir şey isteme bizim zatî hakkımız değildir;

O’nun lutfedip bize verdiği haklar türündür. O öyle lütufkârdır ki, o hakları Kendisine karşı kullanmamıza müsaade etmiş ve kullandırmıştır. Mesela, bir manada, “Siz Bana kullukta bulunun, ibadet ü taatinizi yerine getirin -ki bu sizin vazifenizdir- Ben de, öbür âlemde nimetlerimle sizi sevindireyim” demiş ve bir mukavele yaparak bize bazı haklar vermiş;

“Kulluğunuzu yaparsanız Benim üzerimde hakkınız olur” demiştir. Demek ki, hakkı veren de, onu kullanma imkanı bahşeden de Allah’tır.

Yoksa, bizim mahiyetimizde ve rızık olarak bize verilen nimetlerde kaç paralık kendi sermayemiz var ki, herhangi bir hakkımız olsun! Evet, biz mebdeden müntehaya kadar her şeyimizle O’na aidiz ve O’nun verdiği haklarımız olsa da her şeyden önce birer kuluz. Öyleyse, bir kula yaraşır şekilde hareket etmeli ve sadece Hâlıkımızın, Râzıkımızın ve Rabbimizin hoş-

nutluğunu dilemeli, ibadetlerimizi de bu niyetle yerine getirmeliyiz.

İşte, “ihtisap” tabiri de bu hakikatlere bağlı kalarak, sadece Allah için oruç tutmak gerektiğini ve mükâfâtı O’ndan beklemenin lüzumunu belirtmektedir.

Hangi takvime uymalıyız?

Namaz, İslâm'ın en önemli esaslarından ve mü'min olmanın en bariz alametlerinden biridir. Allah Resûlü'nün ifadesiyle dinin direğidir. Kur'ân'da namazı emreden yüz civarında âyet-i kerime olması da onun önemine işaret eder. İslam, namaz ibadetini belirli vakitlere bağlamış ve bu vakitlerde onun eda edilmesini farz kılmıştır. **“Şüphesiz ki namaz, mü'minler üzerinde vakitleri belirlenmiş bir farzdır.”** (Nisa sûresi, 4/103) âyet-i kerimesi açıkça bunu ifade eder. Bazı âyet-i kerimelerde mücmel olarak namaz vakitleri yer alsa da bu konu detaylı olarak hadis-i şeriflerde izah edilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) hem sözlü beyanlarıyla hem de bizzat fiilî uygulamalarıyla beş vakit namazın hangi zaman aralıklarında eda edilmesi gerektiğini açıklamıştır.

Hadislerden öğrendiğimize göre Cebrail Aleyhisselam Allah Resûlü'ne (s.a.s) gelerek bir defasında namazları ilk vakitlerinde, bir defasında da son vakitlerinde kıldırılmış ve arkasından da, “İşte bu iki vaktin arasındaki süreler, namazların vakitleridir.” demiştir (Tirmizî, salât 1; Ebû Dâvûd, salât 2)

İslâm fakihleri de konuyla ilgili naslardan hareketle vaktin, namazın hem sebebi hem de edasının şartı olduğunu, namazın geçerli olması için vaktinde eda edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Dolayısıyla beş vakit namazın kendileri için tayin edilen vakitlerden önce veya sonra eda edilmesi caiz olmayacağı gibi sahibini de sorumluluktan kurtarmaz.

Namaz ve Oruç Vakitleri

Namaz vakitleri şu şekildedir: Sabah namazı vakti fecr-i sadıkın zuhuruyla, yani genel kabul gören görüşe göre ufukta enlemesine beyazlığın belirmesiyle girer ve güneş doğuncaya kadar devam eder. Öğle vakti, güneş tam tepe noktasından batı ufkuna meyletmeye başlayınca girer, her şeyin gölgesi bir misli olunca biter. Öğle vaktinin bitmesiyle ikindi vakti girer ve güneşin batmasıyla da çıkar. Güneş battıktan sonra akşam vakti girer, şafağın kaybolmasıyla sona erer. Akşam vaktinin çıkmasıyla da yatsı vakti girmiş olur ve bu da ikinci fecrin doğmasına yani sabah namazı vaktinin girmesine kadar devam eder. (Müslim, mesâcid 173, 176, 177, 178; Ebû Dâvud, salât2, Tirmizi, salat 1, 114, 115; Nesâî, mevâkît 10, 15)

Namaz vakitleriyle ilgili Ebu Hani-fe'nin diğer müçtehitlerden farklı iki içti-hadı vardır: Birincisi, ona göre öğle namazının vaktinin çıkıp ikindinin vaktinin başlaması her şeyin gölgesinin bir değil iki misli olduğu zamana tekabül eder. İkincisi de akşam namazının vakti şafak-taki kızılığın değil beyazlığın yok olmasıyla çıkar ve yatsının vakti de bununla girmiş olur.

İslâm'ın diğer önemli bir esası olan oruç için de aynı şekilde belirli bir zaman tayin edilmiş ve onun ne zaman başlayıp ne zaman sona ereceği bizzat âyet ve hadislerle tespit edilmiştir. "Fecir vakti, sizce beyaz iplik siyah iplikten (şafağın aydınlığı gecenin karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın." (Bakara sûresi, 2/187) âyet-i kerimesi orucun vaktini bildirir. Buna göre oruç fecr-i sadıkın girmesiyle

(tan yerinin ağarmasıyla) başlar, güneşin batmasıyla sona erer.

Takvimlerin Hazırlanması

Görüldüğü üzere İslam, evrensel-liğinin bir tezahürü olarak hem namaz vakitlerini hem de oruç vaktini herkesin gözlemle ve küçük bir araştırmayla tespit edebileceği kadar oldukça açık ve görü-nür alametlere bağlamıştır. Günümüzde genellikle Müslümanlar namaz ve oruç ibadetlerini Kur'ân ve Sünnet tarafından konulan şeri alâmetlere bakarak değil; farklı kurumlar tarafından hazırlanan takvimlere/imsakiyelere uyarak yerine getiriyorlar. Esasen ibadetlerin takvime uyarak yerine getirilmesi uygulamasının yeni olmadığını, bunun tarihinin hicri ikinci ve üçüncü asra kadar gerilere gittiğini hatırlatmakta fayda var.

Öyle ki güneş ve ayın hareketlerine bakarak ibadet vakitlerinin belirlenmesi için "ilm-i mikat" denilen bir ilim çeşidi ortaya çıkmış ve İslâm astronomisinin amaçlarından biri de ibadet vakitlerini tespit etmek olmuştur. Cami ve mescit-lerin müştemilatına muvakkithaneler de eklenmiş ve buralarda görev yapan mu-vakkitler çeşitli aletler vasıtasıyla tespit ettikleri namaz vakitleri hakkında farklı şehirler için cetvel ve tablolar hazırlamış ve namaz vakitlerini müezzinlere bildirmişlerdir.

İbadet vakitlerinin takvimlerden veya mobil uygulamalardan takip edilmesinin büyük bir kolaylık olduğunda ve Müslümanlar arasında birliğin ancak bu yolla sağlanacağında şüphe yoktur. Ne var ki günümüzde bu konuda bazı kafa karışıklıklarının, soru ve sorgulamaların olduğu da bir gerçek. Bunun sebebi ise farklı ülkeler veya kurumlar tarafından hazırlanan takvimlerdeki namaz vakitleri arasında bazı farklılıkların bulunmasıdır. Bu farklılıklar özellikle yüksek enlemlerdeki bölgelerde daha da fazlaşıyor. Bu farklılıklar hâliyle Müslümanların kafasını karıştırabiliyor, onlar arasında ihtilaf-lara sebep olabiliyor, hangi takvime uymaları gerektiği konusunda onları şüphe ve tereddüde sevk edebiliyor. Dolayısıyla pek çok Müslüman bir taraftan takvimlerdeki bu farklılıkların nereden kaynaklandığını öğrenmek istiyor, diğer yandan da namaz ve oruçlarının sıhhati adına nasıl bir yol takip etmeleri gerektiğini soruyor. Bu yazıyı kaleme almamızın sebebi de bu tür sorulara cevap verebilmek.

Takvimlerdeki Farklılıklar

Farklı kurum ve heyetler tarafından hazırlanan takvimlerdeki namaz vakitlerinde bazı farklılıklar vardır. Fakat asıl büyük farklılık, akşam namazının çıkma vaktiyle sabah namazının girdiği vakitlerdedir. Şeri ifadesiyle şafak ve fecir vaktinin tespitindedir; özellikle de sabah namazının başlangıç vaktinde. Çünkü sabah namazının girme vakti aynı zamanda imsak vaktidir, yani oruç ibadetinin başladığı vakittir. Bu yüzden takvimlerle ilgili ihtilaflar daha çok Ramazan ayında yaşanır.

Özellikle son yıllarda hemen her Ramazan'da aynı tartışma gündeme gelir ve farklı fikirler ileri sürülür. Dolayısıyla biz de burada asıl bu konuya odaklanacağız.

Akşam namazının bitimiyle sabah namazının başlangıcı dışında kalan namaz vakitlerindeki farklılıklar genellikle üç beş dakikayı geçmez. Çünkü güneşin doğduğu, zeval vaktine ulaştığı ve battığı zamanı tespit etmek oldukça kolaydır. Herkes az bir çabayla bu vakitleri kendisi de tespit edebilir. Peki, bu kolaylığa rağmen sabah namazının çıktığı, öğlenin başladığı, öğlenin çıkıp ikindinin girdiği ve ikindinin bitip akşamın başladığı bu vakitlerde niye farklılıklar vardır?

Bunun iki temel sebebi vardır: Birincisi, namaz vakitlerinin başlangıcına “temkin vaktinin” ilâve edilip edilmemesi, ikincisi de güneşin gözlem ve tespitinde ortaya çıkan küçük farklılıklardır. Bir de ikindi vaktinin girmesiyle ilgili İmam Azam'ın farklı görüşü söz konusudur ki buna daha önce yer vermiştik.

Yatsı ve sabah namazlarının girdiği vakitlerde ise güneş artık gökyüzünde değildir, bu yüzden gözlenmesi de mümkün değildir. Bu iki namazın başlangıç vakti güneşe bakarak değil, onun gökyüzüne yansıyan ışıklarına bakarak tespit edilir.

Güneş battıktan sonra ışıkları batı ufkundan kaybolacağı ana kadar akşam namazının vakti devam eder. Sabahleyin de güneşin ilk ışıklarının doğu ufkunda belirmesiyle birlikte sabah namazı vakti girer. Fakat bunun tespiti gökyüzündeki güneşin konumunu tespit etmek kadar kolay değildir.

Mesela batı ufkunda son olarak güneşten kalan veya ilk olarak doğu ufkuna yansıyan ışıkların niteliğinde ihtilaf edilir. İlk dönem fukahasından bu yana bazıları akşam namazının çıkıp yatsının girmesi için güneşin batı ufkunda bıraktığı kızılığın kaybolmasını yeterli bulmuş, bazıları ise beyazlığın kaybolmasına itibar etmiştir.

Aynı şekilde sabah namazının girmesi ve Ramazan ayında yeme içmenin bırakılması için bazıları doğu ufkunda ilk olarak beliren beyazlığı yeterli bulmuş, bazıları ise beyazlıktan sonra kızılığın da ortaya çıkmasını şart koşmuştur.

Hatta bazı modern araştırmacılar, “Beyaz iplik siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yiye, için.” âyetinden hareketle bu kızılığın da ufukta iyice yayılması, belirginleşmesi ve herkesçe görülür hâle gelmesi gerektiğini şart koşmuş, bu yüzden güneşin ufka yaklaşma açısını 9 dereceye kadar düşürmüştü ve imsak vaktini güneşin doğmasına 35-40 dakika kalana kadar

uzatmışlardır. Ne var ki bu görüş, imsak ve sabah namazı vaktine dair gelen hadislerle ve Peygamber Efendimiz’in (s.a.s) uygulamalarına aykırı görüldüğü için çoğunluk ulema tarafından kabul görmemiştir.

Zira Allah Resûlü’nün sabah namazını vakit girer girmez kıldığını anlatan rivayetlerde sahabe, bu vaktin, yanındaki kim olduğunu tanımayacak veya insanların birbirinin yüzünü seçemeyecek kadar karanlık olduğunu ifade etmiştir. (Ebû Dâvud, salât 2) Hatta mü’min kadınların sabah namazı için mescide geldiklerini ifade eden Hz. Âişe, namaz bitince evlerine döndükleri esnada bile ortalığın onların tanınmasına imkan tanımayacak kadar karanlık olduğunu ifade etmiştir.

(Tirmizî, salât 118)

Şafak ve Fecir Vaktinin Farklı Olmasının Sebepleri

Görüldüğü üzere bu konudaki öncelikli ihtilaf, yatsı ve sabah namazlarının başlangıcı için şeriat tarafından konulan alametlerin (şafak ve fecir) yorumunda ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu şer'i alametlerin tespitine etki eden; gözlem yapılan yerin yüksekliği, havanın/atmosferin durumu, gözlem yapılan yerdeki ışık seviyesi, doğu veya batı ufkunun konumu, bulunulan enlem derecesi, mevsimler, güneş ışıklarının aletle veya çıplak gözle gözlenmesi gibi bir kısım faktörler de takvimlerdeki farklılıklara yol açmaktadır. Özellikle gözlemin çıplak gözle mi yoksa alet yardımıyla mı yapıldığı önem taşımaktadır. Zira âletler yardımıyla yapılan gözlemlerde doğu ufkunda beliren tan ağarması (fecir) daha erken tespit edilmekte, bu da çıplak gözü şart koşanlara göre bir farklılığa yol açmaktadır.

Takvimlerdeki ihtilafların diğer bir sebebi "takdir" uygulamasıdır. Bilindiği üzere Kuzey ve Güney kutbuna doğru yaklaştıkça günler veya geceler uzamaya başladığı için normal şartlarda namaz vakitleri için belirlenen alametlerin hepsi görülmez. Ulemanın çoğunluğuna göre vakit her ne kadar namazın sebebi olsa da bu zahiri bir sebep olup asıl sebep emr-i ilâhidir; bu yüzden vakti girmeyen namazların da takdir edilerek kılınması gerekir. Takdirin nasıl yapılacağına dair farklı görüşler olsa da en çok kabul gören görüş, normal namaz vakitlerinin görüldüğü en yakın bölgenin esas alınmasıdır. Türkiye'deki Din İşleri Yüksek Kurulu,

62° enleminin ötesinde kalan bölgelerin 62° enleminin namaz vakitlerini esas alabileceğini belirtmiştir.

Bunun yanında, beş vakit namazın girdiği fakat gündüzlerin çok uzun veya çok kısa olduğu, bu yüzden de oruç, teravih, yatsı ve sabah namazlarının edası gibi ibadetlerin zorlaştığı bölgelerde de takdir uygulamasına gidilebileceğini savunan ve yılın belirli aylarında takvimlerini buna göre hazırlayan bazı kurumlar vardır. İşte bu da ihtilafın kaynaklarından bir diğerini oluşturmaktadır.

Gün Batımı ve Gün Doğumu Açıları

Şafağın ne zaman kaybolduğu ve fecrin ne zaman doğduğu tespit edildikten sonra yatsı ve sabah namazlarının girme vakti güneşin batı ve doğu ufkuna yaklaşma açısıyla ifade edilmiştir. Gün doğumu ve gün batımı açılarının tespiti yeni değildir.

Asırlardır Müslümanların bildiği ve uyguladığı şeylerdir. Habeş el-Hâsib, Neyrîzî, Bîrûnî ve İbnü'l-Heysen her iki açıyı da 18, Ebü'l-Hasan İbn Yûnus ve İbnü'ş-Şâtır gün doğumunu 19, gün batımını 17 ve Hasan b. Ali el-Merrâküşî gün doğumunu 20, gün batımını 16 derece olarak hesaplamışlardır. (DİA, "İlm-i Mikât")

Bugüne kadar sabah namazının da girdiği vakit olan imsak için tespit edilen gün doğumu açısı genellikle 18° veya 19° olmuştur. Diyanet 1983 yılına kadar namaz vakitlerinin hesaplanmasında temkin vaktini de göz önünde bulundurduğu için 19 dereceyi, takvimlerden temkin vakitlerini çıkardıktan sonra ise 18 dereceyi esas almıştır. Türkiye'de farklı zamanlarda ve farklı yerlerde yaptığı gözlemlerin ortalamasının da 17.8 derece olduğunu açıklamıştır. Günümüzde astronomik tan olarak da 18° kabul edilmektedir.

Aynı şekilde fecrin zuhuru için Egyptian General Survey Authority 19.5 dereceyi, Pakistan'daki University of Islamic Science 18 dereceyi, Suudi Arabistan'daki Ümmü'l-Kura Üniversitesi 18.5 dereceyi, Islamic Religious Council of Singapore 20 dereceyi, Kanada'da bulunan Muslim World League 18 dereceyi, Amerika'da yer alan Islamic Society of North America (ISNA) Amerika için 15, Kanada için 13 dereceyi, Grande Mosquée de Paris 15 dereceyi, Fransa İslâmî Organizasyonlar Birliği 12 dereceyi, Abdülaziz Bayındır'ın başkanlık ettiği Süleymaniye Vakfı ise 9 dereceyi esas almışlardır.

Bu farklılığın altında yatan sebepleri yukarıda izah etmiştik. Burada şunu hatırlatmakta fayda var. Özellikle güney

ve kuzey kutbuna yaklaştıkça sabit bir dereceyi esas almak daha zor hâle geliyor. Uzmanların belirttiğine göre güneşin ufuk çizgisine yaklaşma açısı, bulunan enleme ve mevsimlere göre değişebiliyor. Hesapla veya gözlemlerle elde edilen sonuçların dünyanın bütün yerleri için doğru olduğunu iddia etmek çok zor. Bu yüzden ISNA ve Fransa İslâmî Organizasyonlar Birliği gibi bazı kurumlar, gözlem yükünü hafifletmek, ibadetleri kolaylaştırmak ve birliği sağlamak amacıyla beş vaktin girdiği enlemlerde de gün doğumu ve gün batımı derecelerinin belirlenmesinde belli ölçüde takdir yöntemine gitmişlerdir. Bu yüzden sabah ve yatsı namazlarının üç beş dakika geciktirilerek kılınmasının, oruç tutacaklar için yeme içmenin üç beş dakika erken bırakılmasının bir zorunluluk olmasa da ihtiyata daha uygun olacağını da hatırlatmışlardır.

Peki, mevcut tabloya göre Müslümanlar namaz ve oruç ibadetlerini nasıl yerine getirecek, bu ibadetlerin vaktini hangi takvime göre tayin edeceklerdir? Uyulan takvimlerde hata bulunması, onların oruç ve namaz ibadetlerine hâle getirir mi?

Hangi Takvime Uymalıyız?

Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki Müslümanların tamamının konunun inceliklerini bilmesine ve buna göre bir tercihte bulunmasına imkân yoktur. Aynı şekilde her bir Müslümanın namaz ve oruç ibadetlerinin başlangıç ve bitiş vakitlerini astronomik alametler üzerinde gözlem yaparak tespit etmesi gerektiğini ileri sürmek de ibadetleri oldukça zorlaştıracaktır. Bu zorluğun farkında olan İslâm uleması da uzun asırlardan beri namaz vakitleri için cetveller/takvimler hazırlamış veya bunu tecviz etmiş ve Müslümanlar da ibadetlerini buna göre yapmışlardır.

Takvimlere uymanın caiz olması, elbette onların doğru olmasına bağlıdır. Takvimlerde yer alan namaz vakitlerinin doğru olup olmaması da din tarafından konulan şeri alâmetlere mutabakat etmelerine bağlıdır. Bu da ya gözlem yoluyla anlaşılır ya da güvenilir ilim ve tecrübe sahibi kişilerin onay vermesiyle.

Şayet aynı bölgede uygulamada olan birden fazla takvim var ve bunlar da birbiriyle çelişiyorsa nasıl hareket etmeliyiz?

Eğer gerek takvimi hazırlayan şahıslara veya kuruma olan itimadımızdan gerekse bizzat kendi gözlem ve araştırmalarımıza mutabakatından yola çıkarak bunlardan birinin daha doğru olduğuna kanaat getiriyorsak ona tâbi oluruz. Çünkü herhangi bir vaktin namazını kılabilmemiz için o vaktin girdiğini bilmemiz, buna inanmamız gerekir. Daha önce de belirtildiği üzere vakit, namazın edasının

şartıdır. Namaza başlamak için vaktin girmesi, girdiğinin bilinmesi gerekir.

Şayet mevcut takvimler arasında bir tercihte bulunamıyorsak ne yapacağız? Pek çok meselede olduğu gibi burada da cumhura uyacağız. Yani çoğunluk tarafından kabul gören ve kendisiyle amel edilen takvimi, yani namaz ve oruç vakitlerini esas alacağız. Böyle hareket edilmesi, namazların cemaatle kılınmasını, ibadetlerde birliğin sağlanmasını, davetlerde veya toplu programlarda iftar ve sahuruların birlikte yapılmasını da kolaylaştıracaktır. Ancak biraz önce ifade edildiği üzere burada da takvimi hazırlayanlara güvenmemiz ve namaz vakitlerinin sıhhatine kanaat etmemiz gerekir.

Bazı âlimler ibadetlerde ihtiyatın esas olmasından hareketle, namaz vakitlerini daha geç veren takvimlere göre amel edilmesi, oruçta yeme içmenin ise imsak vaktini en erken veren takvime göre kesilmesi görüşünü (ihtilaf alanının dışına çıkılmasını) benimsemişlerdir. Tabii ki bu takvimlerin ehil kişiler tarafından hazırlanmış olmasını da şart koşmuşlardır. Buna göre hareket eden bir kimse, namazlarını bütün takvimlere göre vakit girdikten sonra kılmış ve aynı şekilde orucunu da şüpheden uzak kalarak tutmuş olacaktır. Çünkü asıl olan (kesin olarak bilinen), mevcut vaktin devam ediyor olması ve yeni bir vaktin girmemiş olmasıdır. Bu kesin bilgi zanla değil ancak yine kesin bir bilgiyle değişir. Bu kesin bilgiyi bize verecek olan da uzman kişiler tarafından hazırlanan takvimlerin ittifakıdır. Yani hepsine göre yeni namaz vaktinin girmiş olmasıdır. Fakat mevcut takvimlerden birinin daha bilgili ve daha güvenilir kişilerce hazırlanmış olduğu biliniyorsa ona itibar edilmesi gerekir.

Bu yaklaşımın, ihtiyata en uygun ve şüpheden en uzak görüş olduğunda şüphe yoktur. Dolayısıyla bununla amel etmeye güç yetirebilenler amel ederler. Fakat böyle bir görüş en fazla bir tavsiye olarak ileri sürülebilir ve takvanın bir gereği olarak görülebilir. Böyle bir görüşün, bütün Müslümanların uymaları gereken objektif bir mükellefiyet olarak görülmesi ve genel bir fetva olarak ortaya konulması doğru olmaz. Çünkü buna göre amel etmek hem mevcut ihtilafları daha da büyütür, ibadetlerin birlikte yapılmasını zorlaştırır hem de yerine göre şahsi gözlem ve araştırmadan bile zor olabilir.

Sonuç Yerine

Özetle İslam, ibadetleri bütün zaman ve mekânlarda yapılabilecek kolaylık, genişlik ve objektiflik içinde emretmiştir. Güneş ve Ay'ın hareketlerini gözlemleyerek, gözlem imkânı olmadığında da takdir yöntemine giderek ibadetlerin rahatça eda edilmesi mümkündür. Modern zamanlarda teknolojinin gelişmesiyle ay ve güneşin hareketlerini takip etmek daha da kolaylaşmış, buna göre imsakiyeler hazırlanmış, mobil uygulamaları yaygınlaşmış ve bu da ibadet hayatını daha da kolaylaştırmıştır.

Özellikle yolculuk imkânlarının genişlediği günümüzde dünyanın farklı ülkelerine giden kimseler bu kolaylıktan istifade etmektedirler. Güvenilir ve ilim ehli insanlar tarafından hazırlandığı sürece takvimlerdeki içtihat kaynaklı farklılıkları problem olarak değil, birer rahmet, kolaylık ve genişlik olarak görmek de mümkündür.

Bu farklılıklar karşısında yukarıda verilen ölçülere göre hareket edilmez ve bu konu ihtilaf ve fitne vesilesine dönüştürülmemelidir.

Kesin bilgiyle veya zann-ı galiple sıhhatine inandığı bir takvime tâbi olarak namaz ve oruç ibadetlerini yerine getiren bir kimse kendine düşen sorumluluğu yerine getirmiş ve mükellefiyetten kurtulmuş olur. Böyle birinin yaptığı ibadetlerin sıhhatiyle ilgili ileri geri konuşmak doğru olmadığı gibi, onun kendisinin de ibadetlerinden şüphe etmesi doğru olmaz. Zira içtihadî konularda tek bir doğru yoktur; olsa bile bu doğrunun kimin yanında olduğu bilinemez.

Mutlak doğru ancak Allah katındadır; bizler içtihat ve araştırmayla onu bulmaya çalışır ve buna göre amel ederiz. İctihat şartlarını haiz itimat ettiğimiz bir görüşe tâbi olup ibadetlerimizi yerine getirdikten sonra da onların sıhhatine inanır, Allah'ın kabul edeceğini umarız. Dolayısıyla tek doğrunun kendi görüşü olduğunu, başka görüşlerle amel edenlerin ibadetlerinin batıl olacağını iddia eden kimselere itibar edilmemelidir.

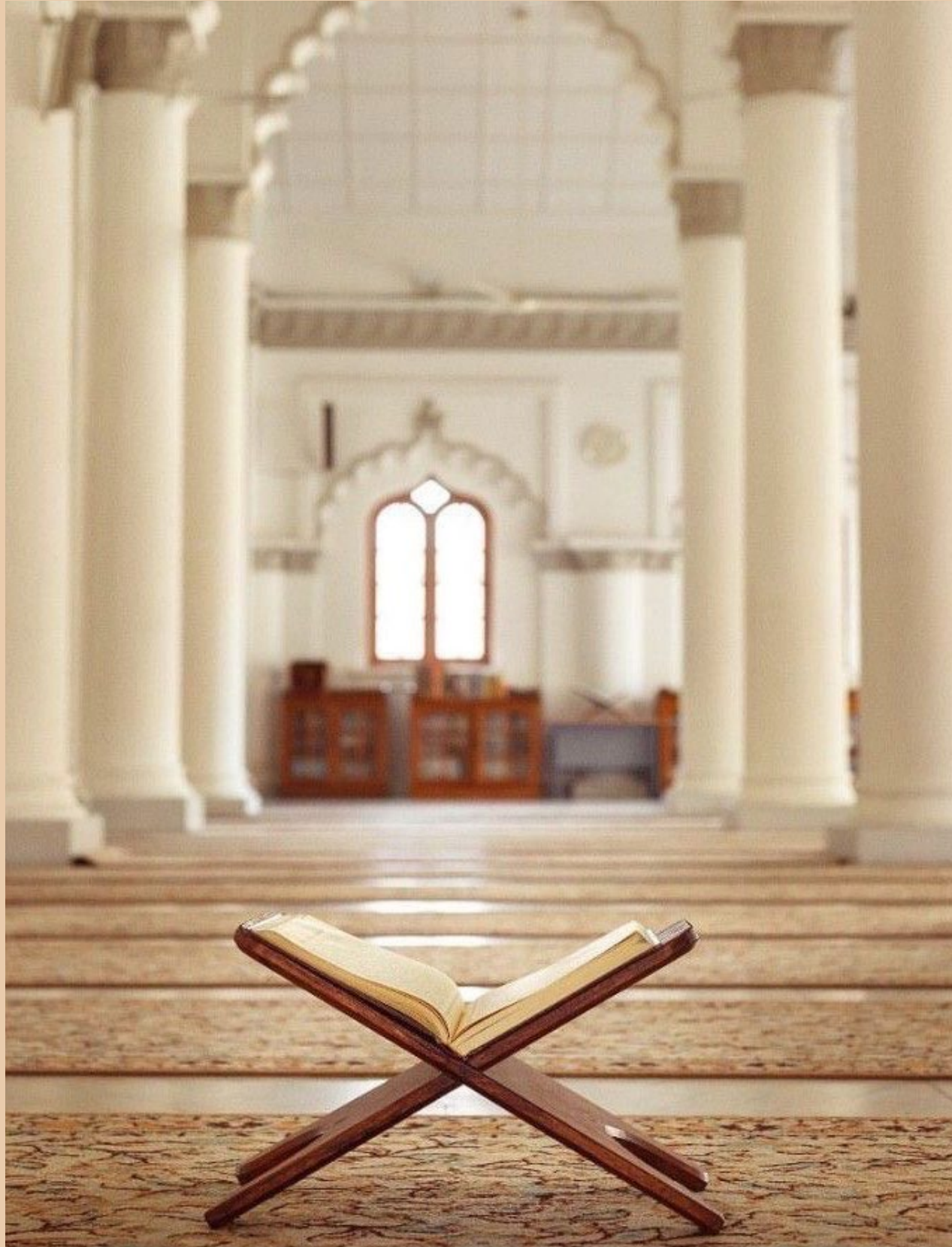
Çoğu Müslüman gibi biz de Ramazan ve bayramların başlangıcıyla ve ibadetlerin vakitleriyle ilgili Müslümanlar arasında birliğin sağlanmasını;

tam bir birlik sağlanamasa ve bir kısım şaz görüşler varlığını devam ettirecek olsa bile, en azından âlimlerin, fetva heyetlerinin ve dinî kurumların birlikte çalışmalar yaparak mevcut ihtilafları en aza indirmelerini arzuluyoruz. Ne var ki Müslümanlar arasındaki sosyal ve siyasi ihtilafların şimdilik buna müsaade etmediğini de görüyoruz. Bu birliği sağlamak ve mevcut ihtilafları gidermek elimizde olmadığına göre bize düşen mevcut şartlarda en güzel şekilde Müslümanlığımızı nasıl yaşayacağımıza dair çözümler bulmaktır. Bu yazıda da bu çözümlere işaret etmeye çalıştık.

Son olarak şunu belirtelim ki namaz vakitleriyle ilgili bu tür tartışmalar bize işin özünü ve aslını unutturmamalıdır. Asıl olan, ibadetlerin ihlas ve samiyetle yerine getirilmesi ve ibadetler vasıtasıyla Allah'a kurbiyet kazanılması, O'na yaklaşılmasıdır.

Ramazana İlmihali

Orucun tarifi

Oruç; tan yerinin ağarmasından güneşin batma vaktine kadar, ibadet niyetiyle, yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durup nefsi dizginlemektir.

Oruç tutmanın farz olduğu kimseler

Oruç ibadeti, bazı özelliklere sahip olan kimselere farzdır. Bu özellikler şunlardır: Müslüman olmak, ergenlik çağında ve akıllı olmak, oruç tutmaya güç yetirmek ve yolcu olmamak.

Oruç tutmanın farz olmadığı durumlar

Yolculuk, hastalık, gebelik ve çocuk emzirmek hali, aşırı yaşlılık, aşırı açlık ve susuzluk... gibi oruç tutmaya mani veya oruç tutmayı çok zorlaştıracak veya oruç tutulduğunda bazı zararların ortaya çıkacağı durumlarda oruç tutmak farz değildir.

Kadınların özel halleri

Kadınlardan hayız ve nifaslı olanlar bu dönemlerinde bazı ibadetlerden muaf tutulmuşlardır. Böyle bir durumda kadın oruç tutmayacak, namaz kılmayacaktır. Ancak bu devre Ramazan'a denk gelirse, tutamadığı gün sayısınca başka zaman tutacaktır.

Oruçlu iken âdet olunduğunda oruç bozulur mu?

Oruçlu iken adet görenin orucu bozulmuş demektir. Bundan sonra yemek yese de yemese de oruç bozulmuştur. Yemek yiyebilir, su içebilir. İftara kadar beklemeye gerek yoktur. Bozulan bu oruç için yerine kaza orucu tutulması gerekir.

Hastalık ve oruç

Hastalık, insanın hayatî fonksiyonlarının muntazam şekilde seyretmemesi veya etraftan gelen uyarılara cevap verilmeme halidir. Hastalık, oldukça ciddi ve tedavi gerektiren bir durum olabileceği gibi basit bir rahatsızlık da olabilir. Bu ayırımı yapmayı yani oruç tutup tutmaması gereken kimseleri ayırmayı İslâm, Müslüman doktorlara bırakmıştır.

Oruç tutmayı farz olmaktan çıkaracak hastalıklar şöyle özetlenebilir:

- 1- Tedavisi mümkün olmayan ya da ciddî bir rahatsızlık sebebiyle bir ameliyat geçirmiş ve mutlaka beslenmesi gereken hastalar...
- 2- Devamlı ilaç kullanmayı gerektiren ağır kalp, böbrek, karaciğer hastaları, ağır şeker hastalığı olan kimseler.
- 3- Şiddetli ağrılı hastalıkları sebebiyle ilaç kullanması gereken kimseler.
- 4- Mevcut hastalığının oruç sebebiyle daha da ağırlaşabileceğinden endişe eden hastalar.

Oruç ve niyet

Niyet kalp ile yapılır. Kişinin, oruç tutmak gayesiyle ağızını bağlaması manasındır. Dil ile niyet şart değildir. Ama vesvesenin önünü kesecekse güzeldir.

Ramazan oruçlarında akşamdan itibaren gündüz kuşluk vaktine kadar niyet edilebilir.

Yani geceleyin imsak vaktinden önce niyet edilebileceği gibi gündüz kuşluk vaktine kadar da niyet edilebilir, gece niyet etmek daha faziletlidir. Gündüz oruca niyetin caiz olması, imsak vaktinden sonra bir şey yemeyip içmemeye ve orucu bozan bir iş yapmamaya bağlıdır.

Geceden oruca niyet edilmiş olursa da orucun başlama vakti imsak vaktidir. Bundan dolayı imsak vaktine kadar yiyip içmekle oruç da niyet de bozulmaz.

Oruç Bozmanın Cezası Nedir?

Oruç, niyet edip tutmaya başlamakla mükellef üzerine borç olur. Bu sebeple, meşru (hastalık, yolculuk gibi) bir mazeret olmadıkça, başlanmış orucu bozmak günahdır. Ayrıca bozulan orucun sonradan gününe gün kaza edilmesi de lâzımdır.

Ramazan'da orucu mazeretsiz olarak ve kasden bozmakta ise kaza ile birlikte bir de kefaret denilen, iki kamerî ay (yaklaşık 60 gün) aralıksız oruç tutma cezası vardır.

Kaza: Hiç tutulmayan veya tutulmaya başlanıp da bozulan bir orucu sonradan tutmaktır.

Kefaret: Kasden ve mazeretsiz olarak bozulan Ramazan orucuna ceza olarak iki ay aralıksız oruç tutmaktır. Ramazan ayında herhangi bir özür bulunmaksızın oruç bozmak, büyük günahdır. Bundan dolayıdır ki, Ramazan'da oruç bozan kimse, Ramazan ayının bu saygınlığını ihlâl ettiğinden dolayı bu ağır cezayla karşı karşıya kalmış olur ki, işte buna kefaret adı verilmektedir.

Kefaret, aynı zamanda toplumdaki fakirlerin gözetilmesi, onlara yardımda bulunulması için bir vesiledir. İslâm, oruç ibadetini ihlal edenlere böyle bir cezayı vermekle, hem onları önemli bir

ibadeti ihlal ettiklerinden dolayı cezalandırıp uyarmış, hem de bu vesileyle toplumdaki bir ihtiyacı gidermiş olmaktadır.

Kefaret, iki ay peş peşe oruç tutmakla yerine getirilir. Bu cezayı, yaşlılık, zayıflık ve hastalıktan dolayı yerine getiremeyen kimse, 60 fakiri sabah ve akşam olarak iki öğün doyurur. Doyurmak; yedirmek suretiyle olacağı gibi, yemek parasını fakire vermekle de olur. 60 fakir yerine bir fakiri 60 gün doyurmak da câizdir.

Oruç tutmaya bedenî gücü yetmediği gibi fakir yedirmeye de mâli gücü kâfi gelmeyen bir kimseden ise kefaret cezası kalkar. Artık onun yapacağı şey, Allah'tan af ve mağfiret dilemektir.

Oruçla İlgili Bazı Merak Edilenler

* Unutarak yemek içmek ve cinsî münasebette bulunmak, unutarak yapılan bu işler orucu bozmaz. Ancak oruçlu olduğunuzu hatırladığınız anda, bu işleri yapmayı bırakması gerekir. Unutarak yiyip içen kimse, orucunun bozulduğunu zannederek yemeye devam etse orucunu kaza etmesi gerekir. Ancak orucunun bozulmadığını bildiği halde yer ve içerse hem kaza hem de kefarete gerekir.

* Uyurken ihtilâm olmak, ağza gelen balgamı yutmak, kulağa kaçan su, boğaza kaçan toz, kan aldırma, göze sürme çekmek orucu bozmaz.

* Gecedan cünüp olan kimsenin, yıkanmayı sahurdan sonraya, oruçlu vaktine bırakması orucunu bozmaz.

* Sahurdan dişleri arasında kalmış nohut tanesinden küçük bir şeyi yutmak da orucu bozmaz. Nohut tanesinden büyük olursa bozar.

* Derideki gözeneklerden içeri giren şeyler orucu bozmaz. Buna binaen, yıkanmak ve vücuda sürülen şeyler orucu bozmaz.

* Abdestte ağza su verip geri boşalttıktan sonra arta kalan yaşlığın yutulması orucu bozmaz.

Enjeksiyon, aşı ve serum

Çiçek aşısı gibi deri üzerinden yapılan aşılar orucu bozmaz. Çünkü deri, vücudun dış kısmındadır. Vücudun içine ilaç ve su gibi maddeler enjekte edildiğinde oruç bozulur. Dinimiz, hasta ve tedavi sürecinde olan kişilerin oruç tutmalarına izin vermektedir. Bu nedenle, tedavisi devam eden kimseler, sağlıklarına kavuşup, tedavileri tamamlanmaya kadar oruçlarını erteleyebilirler. Bununla birlikte, Ramazan ayında herkesle birlikte oruca devam etmeyi arzu ediyorlar ve oruç tutmalarına başka bir

engelleri de bulunmuyorsa, iğnelerini iftardan sonra yaptırmaları yerinde olur.

İğnenin orucu bozup bozmayacağı, kullanılış maksadına göre değerlendirilebilir. Ağrıyı dindirmek, tedavi etmek, vücudun direncini artırmak, gıda vermek gibi maksatlarla enjeksiyon yapılmaktadır. Gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyonlar, yemek ve içmek anlamına gelmediklerinden orucu bozmazlar. Hastaya serum veya kan verilmesi de aynı hükme tabidir. (DİB, Din İşleri Yüksek Kurulu)

Diş fırçalamak ve misvak kullanmak

Boğaza kaçmamak şartıyla, diş fırçalamakla oruç bozulmasa da diş macunu ile fırçalamak oruca zarar verir, mekruhtur.

Kokulu ve özel katkı maddeleri içeren macunları da düşünürsek bu zarar ileri seviyelere çıkar. Macun veya misvak parçaları boğaza kaçarsa ya da su yutulursa zaten oruç bozulur, kaza gerekir. Orucun bozulma ihtimali dikkate alınarak, dişlerin imsakten önce ve iftardan sonra fırçalanması daha uygundur.

Krem ve kokular

Oruç, vücuda giren şeylerle bozulur. Dolayısıyla, jöle, krem ve deodorant sürmek orucu bozmaz. Tıraş olurken kanayan yere kan taşı sürmek orucu bozmaz. Misk, gül ve gülsuyu koklamak oruçlu için mekruh değildir. Çiçek, esans koklamakla da oruç bozulmaz, mekruh da değildir.

Fidye

Herhangi bir mazereti sebebiyle oruç tutamayan kimseler, mazeretleri sona erdikten sonra bu oruçlarını kaza ederler. Ancak mazeretin geçmesinden çok ümidi olmayan ya da yaşlılığından dolayı oruç tutamayan kimseler için dinimiz, "fidye" adı altında bir telafi metodu belirlemiştir. Fidye, mazeretli kimsenin fakirlere yapacağı yardımdır. Her bir oruç için bir fakiri iki öğün doyuracak miktarda bir parayı ya da yemeğin kendisini fakirlere vermektir. Bu asgari miktardır. Kişi isterse daha fazla da verebilir.

Kefarete olduğu gibi, fidyede de, hem oruç tutması gereken kimse fidyeye mükellefiyetini yerine getirmiş hem de toplumsal dayanışmanın önemli bir unsurunu teşkil eden, ihtiyaç sahiplerine yardım ameliyesi yerine getirilmiş olmaktadır.

Oruç tutamadığından dolayı fidye veren kimse daha sonra yeniden oruç tutabilecek duruma gelirse, fidyesini verdiği günlerin kazasını yapar.

Hamile/çocuk emziren bir kadın tutamadığı oruçlar için fidye verebilir mi?

Oruç için edaya veya kazaya güç yetirebilen bir kimse, fidye vererek oruç borcundan kurtulamaz. Hamilelik, çocuk emzirme, geçici hastalık, yolculuk gibi durumlar oruç tutmamak için birer özürse de fidye vermek için birer özür değildir. Bu kişiler daha sonra ilk fırsatta oruçlarını kaza etmekle yükümlüdürler.

Gebe olan veya çocuk emziren bir kadın da tutamadığı oruçlarını daha sonra kaza etmelidir. Fidye vermekle mükellef olanlar hiçbir zaman (yani ömür boyu) oruç tutmaya güç yetiremeyecek kimselerdir. Bunlar da çok yaşlılar ve artık iyileşme ümidi zayıflamış olan hastalardır.

Şeker hastaları oruç tutabilirler mi?

Birçok şeker hastası hiç tereddüt etmeden ve hastalıklarını dahi düşünmeden Ramazan ayında oruç tutarlar. Oruç tutmamanın manevî mesuliyetini bilen mütehasşıs (uzman) hekimler, diyabetik hastaların oruç tutmaları veya tutmamaları ile alakalı kendilerine sorulsa, cevap vermekte zorlanabilirler. Oruç tutmak ağır şeker hastalarını riske sokabilir, hipoglisemi denilen kan şekerinin tehlikeli şekilde düşmesi söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, Ramazan ayında oruç tutmanın, Allah'ın emrine uymaktan dolayı manevî bir hazza yol açtığı, bunun da sakinleştirici bir tesiri olduğu inkâr edilemez.

Şeker hastaları, stres hâlinin böbrek üstü bezlerinden salgılanan katekolamin adlı maddelerin salgılanmasını arttırarak kan şekerinin yükselmesine yol açtığını bilmelidirler. Stres, sıkıntı halini azaltan herhangi bir şey, meselâ oruçlunun içinde bulunduğu ruhî huzur, şekerin kontrolüne imkân verir. Böylece, Ramazan ayında tutulan oruç, şekerin kontrolünde fayda sağlayabilir.

Oruç tutabilecek şeker hastaları için bazı prensip ve ölçüler vardır. Bunları şöylece sıralamak mümkündür:

- * Erkek olan şeker hastalarının 20 yaşın üzerinde olmaları istenir. Yani yetişkinlerde, yaşlılarda ortaya çıkan diyabet çeşidi olmalıdır.
- * Yirmi yaşından daha yaşlı olan bayan şeker hastaları hamile olmamalıdır ve bebeğini emziriyor olmamalıdır.
- * Şahsın kilosu normal veya biraz şişman olmalıdır.

* Kan şekerinde büyük iniş çıkışlar, hipoglisemi (kan şekeri düşüklüğü) ve enfeksiyonun olmaması lazımdır.

* Bu hastalarda yüksek tansiyon, koroner arter hastalığı, böbrek taşları gibi ikinci bir ağır hastalığın olmaması lazımdır.

* Vücutları perhize cevap veriyor olmalıdır.

* Vücutları ilaç tedavisine cevap vermelidir. (Özyazıcı, Din ve bilimin ışığında Oruç ve Sağlık, s. 140-142'den özetle)

Yalan, gıybet, harama bakmak gibi günahlar orucu bozar mı?

Öncelikle ifade etmek gerekir ki bu tür günahlar orucu bozamaz, ancak kişiyi orucun sevabından mahrum bırakır.

“Nice oruç tutanlar vardır ki orucundan kendisine kuru bir açlıktan başka bir şey kalmaz. Geceleri nice namaz kılanlar vardır ki namazlarından kendilerine kalan, yalnız uykusuzluktur.” (İbn-i Mace, sıyâm, 21).

“Nice oruç tutanlar var ki oruçlarından payları açlık ve susuzluktur. Ve yine nice ayakta duranlar / namaz kılanlar var ki namazından elde ettiği şey yorgunluktur.” (İbn Hanbel, 2/373)

Bu ve benzeri hadisleri de nazara alan alimlerimiz, orucun sevabından tam istifade edebilmek için kişinin bütün âzâ u cevahirine yani bütün organlarına oruç tutturması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yani insan ağzını yalan, gıybet vb. şeylerden, gereksiz ve çok konuşmaktan uzak tutmalı ve devamlı hayırla meşgul etmelidir.

Gözlerini harama bakmaktan uzak tutmalı, Allah'ın kelâmını okumakla ve kainat kitabını müşahede etmekle meşgul etmelidir. Kulaklarını da boş ve manasız şeylerden uzak tutmalı, onları Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, güzel sözler ve sohbetlerle meşgul etmelidir. Böylece yeme içme açısından oruç tuttuğu gibi aynı şekilde başta dili, gözleri ve kulakları olmak üzere bütün organlarına oruç tutturmalıdır ki tuttuğu oruç yanına açlık olarak kalmasın, sevabından da mahrum kalmasın.

Sahur yapmak şart mı?

Nafie oruçlarda da farz oruçta da önemli olan niyettir. Ancak, sahura kalkmanın ayrı bir ehemmiyeti vardır. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahurun bereketinden bahsederek şöyle buyurur:

“Sahura kalkın, çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.” (Buhârî, savm, 20).

Bu bağlamda sahur yapmak müstehap görülmüştür. Sahurun vakti ise gecenin sonudur yani son altı da biridir. Fakat sahur vaktin çıkıp çıkmadığı hususunda şüpheye düşecek kadar geciktirmek mekruh görülmüştür.

Sadaka-i Fıtır (Fitre)

Gücü yeten Müslümanların Ramazan ayının sonunda, aile fertlerinin teker teker hepsi adına ödemekle yükümlü olduğu sadakaya, "sadaka-i fıtır" denir. Ülkemizde halk arasında buna "fitre" denmektedir. Ramazan ayının bereketinden istifade ve onu yaşamanın bir teşekkürü olarak verilen fitre, Müslüman için önemli bir uhrevi kazançtır.

Fitre emri, hicretin ikinci yılında Ramazan orucunun farz kılınmasıyla birlikte gelmiştir. Efendimiz, bir hadislerinde hür olsun köle olsun, erkek olsun kadın olsun her Müslüman adına fitre verilmesi gerektiğini bildirmiştir. (Müslim, Zekât 12) Bu hadise dayanarak, Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre fitre farzdır. Hanefi mezhebine göre ise vaciptir. Şu kadar var ki, Hanefi mezhebinde vaciple farz arasında pratik açıdan pek bir fark yoktur.

Fitre ailedeki herkes adına verilir. Yükümlülük açısından kadın kendi fitresini, erkek de kendi fitresini ödemek zorundadır. Ancak birbirlerinin yerine vermelerinde bir mahzur olmaz. Çocuklara gelince şayet kendilerine ait bir mal varsa ondan verilebilir. Yoksa, velileri onların fitresini kendi malından vermelidir.

Fitre yükümlülüğü için âkil ba-liğ olma şartı olmadığı gibi, Ramazanı oruçlu geçirme ve mukim olma şartı da yoktur.

Fitre ne zamana kadar ödenir?

Fitrenin ödeme zamanı fitre verilenin en çok ihtiyaç duyacağı andır. Fitrenin asıl vakti, bayram günü sabah namazı ile bayram namazı arasındadır. Bu, bayram günü fakir fukarayı sevindirme, onların da bayram sevincine ortak olmasını sağlama amacına matuftur. Ancak daha öncesinde de verilebilir. Özellikle günümüz şartlarında, ihtiyaç sahiplerinin bayram günü ihtiyaçlarını karşılama ve bayrama hazırlanmaları zor olacağından belki bayram öncesi vermek daha iyi olabilir. Kadir gecesinin coşkusu ve bereketi bu konuda bize bir kapı olabilir.

Fitremizi Kadir gecesinde veya Kadir gecesini ile bayram arasında verebiliriz. Fitrenin bayramdan sonraya bırakılması ise fakihlerin çoğunluğuna göre mekruh, bazılarının göre haramdır. Fitre, mali bir sorumluluk olması itibarıyla, ödenmediği sürece kişinin üzerinden sorumluluk kalkmaz. Bu nedenle herhangi bir sebepten dolayı vaktinde verilemeyen fitre, daha sonra da olsa verilmelidir.

Kimler fitre verir?

Hanefi mezhebine göre fitre yükümlülüğü için bayram günü nisab miktarı mala (80 g altın) sahip olmak gerekirken, diğer mezheplere göre, temel ihtiyaçlarından fazla malı olan kimse fitre vermekle yükümlüdür.

Fitre kimlere verilir?

Zekât verilebilecek fakir, ihtiyaç sahibi kimselere fitre de verilir. Fitre verilirken, yakından başlamak üzere en çok ihtiyaç olan yerleri düşünmek ve fitre vesilesiyle toplumsal gelişmeye katkıda bulunmayı öne almak önemlidir. Müslümanlar, hayır adına verdikleri zekât ve sadakaların nereye, hangi ellere gittiğine ve ne amaçlarla harcandığına dikkat etmelidir.

Fitrenin Miktarı Nedir?

Allah Resulü döneminde fitre en çok tüketilen gıda maddelerinden verilirdi ve bu yüzden de ölçü olarak fıkıh kitaplarımızda o zamanın en çok kullanılan ürünleri, arpa, buğday, hurma ve üzüm ölçü olarak alınmıştır.

Ebû Saîd el-Hudrî Hazretleri bu durumu şöyle ifade eder:

“Efendimiz devrinde fitreyi yiyecek maddelerinden 1 sâ’ (yaklaşık 3 kg) olarak verirdik. O zaman bizim yiyeceğimiz arpa, kuru üzüm, hurma ve keş (yağı alınmış peynir) idi” (Buhârî, Zekât 74).

Fitre bu gıda maddeleri esas alınarak verilebileceği gibi, her bölgenin yaygın olarak tükettiği gıda maddeleri üzerinden de verilebilir. Bu gıda maddelerinin kendileri verilebileceği gibi, insanların ihtiyaçları göz önüne alınarak para olarak veya başka bir şey olarak da verilebilir. Bu hususta maslahat neyi vermekse onun verilmesi daha uygundur.

Fitresini para olarak verecek olan kimselerin, alt sınır olarak hadiste geçen gıda maddelerinin 1 sa’ (3 kg. kadar) ücretini fitre olarak hesap etmeleri mümkündür.

Bunun yanında bir fakirin günlük yemek ihtiyacının tespit edilmesi ve bunun ücretinin verilmesi de uygundur. Ancak bu, hadiste zikredilen temel gıda maddelerinin ücretinin altına düşmemelidir. Alt sınır yakalandıktan sonra fazla verilen fitreler konusunda bir mahzur yoktur. Bunlar fazladan sadaka yerine geçer.

Esasen herkes kendi fitre miktarını kendisi de hesaplayabilir. Bir insan, kendi ailesinin günlük ortalama gıda harcamalarını hesaplayarak buna göre fitresini verebilir. Zira Kur’ân’da yemin

kefaretinin anlatıldığı ayette, **“çoluk çocuğunuza yedirdiğiniz orta halli yemek çeşidinden...”** (Maide Suresi, 5/89) ifadesi geçmektedir ki, bu bize bir ölçü vermektedir.

Fitir Sadakası Ramazan’dan Önce Verilebilir mi?

Fitir sadakası, yani halkımız arasında bilinen ismiyle “fitre”, bazı ulemaya göre Ramazan Bayramı sabahı fecrin doğuşuyla yani sabah namazının vaktinin girmesiyle; bazı ulemaya göre ise Ramazan’ın son günü güneşin batmasıyla vacip olur. Bu, vacip oluş vaktidir. Ancak daha öncesinde de verilebilir.

Fitrenin vacip olmasının önemli hikmetlerinden biri, bayram günü fakir fukaranın sevindirilmesi, bayramda ihtiyaç duyacakları şeyleri temin edebilecek kadar ellerine para geçmesinin sağlanmasıdır. Bu manada, olması gereken, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi vesellem) emirleri uyarınca, fitrenin bayram namazından önce fakirin eline ulaşmasının sağlanmasıdır. Bayramdan sonraya bırakmak mekruhtur; bırakıldığı takdirde yine de verilmesi gerekir.

Ümmetin ameli, fitrenin, amellerin sevaplarının bereketlendiği Ramazan ayı içerisinde verilmesi olarak gelenekleşmiştir. Bununla birlikte fitrenin, Ramazan’dan önce de çıkarılması caizdir. Özellikle, fitreyi verecek kişi eğer ihtiyaç sahibine kendisi doğrudan vermeyecek de bir başkası vasıtasıyla ulaştıracaksa, fitrenin kendi elinden çıkmasından ziyade, ihtiyaç sahibinin eline ulaştığı vakti dikkate alınmalıdır. Bu manada, ulaştırılması zaman isteyen durumlarda fitrenin çok daha önceden çıkarılıp gönderilmesi caizdir, hatta daha makul olan yoldur. Önemli olan, fitrenin, ihtiyaç sahibine vaktinde ulaşmasıdır.

Bir Kere Daha Bayram

Ramazan gelirken bin nazla ve dolu dolu düşüncelerle gelir. Gece-gündüz hep gufranla tülленir durur. Mîâdı dolunca da kendini duyura duyura gider. Ne var ki Ramazanlaşan ruhlara tam bir boşluk yaşatmamak için de bizi, hayrı, bereketi, neş'esi sıkıştırılmış bir gün diyebileceğimiz bayrama emanet eder.

Ramazandan sonra bayramın gelişi sürpriz olmasa da, yine de o alışılmışın çok çok üstünde bir canlılık ve ülfetlerin eskitemediği bir eda ile ufukta belirir; bir dolunay gibi yükselir ve gözlerimize, gönüllerimize kâse kâse heyecan sunar. Ramazanla sıcak alaka kurabilmiş hemen herkes bayramı, ilâhî ihسانların bir tevzî zamanı füsunuyla duyar, onu olabildiğine tılsımlı bulur ve onun bu semavî cazibe ve büyüyle muvakkaten dahi olsa, Ramazanın ayrılış şokunu oldukça hafif hisseder ve koca bir gufran ayının vedasıyla engin bir ihسان gününün şölenini iç içe yaşar.

Bizler, bayramı hemen her zaman süratle doğan, bir hamlede gelip tepemize yükselen ve adeta göz açıp-kapama sürati içinde de ömrünü tamamlayıp guruba yaslanan bir bedir gibi duyarız. Çarçabuk gelir, çarçabuk gider ve hasretlerimizi, hayallerimizdeki resimlerine emanet eder.

Bizler, bayramı hemen her zaman süratle doğan, bir hamlede gelip tepemize yükselen ve adeta göz açıp-kapama süratini içinde de ömrünü tamamlayıp guruba yaslanan bir bedir gibi duyarız. Çarçabuk gelir, çarçabuk gider ve hasretlerimizi, hayallerimizdeki resimlerine emanet eder. Ancak böyle fevkalâde dar bir zaman dilimine sıkıştırılmış bayram o kadar zengin, o kadar muhtevalı ve o denli cömerttir ki, onda haftaların, ayların vâridâtının meknuz bulunduğunu söylemek mübalağa olmasa gerek.

O her zaman semadan ufkumuza tıpkı bir avize gibi sarkıtılır; sinelerimize neş'e olur akar, semavîliğe açık gözlere ışık ziyafetleri çeker.. Ramazanı saygıyla uğurlayanlara göklerin saygı mesajlarını sunar.. ve hemen herkese -gönlünün vüsatı ölçüsünde- ukbâ güzelliklerinden neler ve neler fısıldar.!

Bayram, dünya ve ötelere ait güzelliklerin birbirine karıştığı, insanların bütün bir Ramazan boyu değişik ibadetlerle melekleştiği, meleklerin bu benzerliğe teveccüh ve iltifat olarak bayramlaşan o temiz ruhlar arasında tenezzül dalga boyuyla uçuşup durduğu ve her şeyin lâhûtî bir güzelliğe büründüğü öyle büyümlü bir gündür ki, onu tam duyup yaşayabilenler kendilerini uyanmak istemedikleri bir rüya aleminde sanırlar. Bu mübarek günde Ramazanın yaşandığı hemen her yer ruhanîlerin yıldızlar arası dünyalar-

da duyup zevk ettikleri mânevî ihtişama denk bir füsuna bürünür, ve o engin mânâ ve muhtevasıyla gönüllere işleye işleye mü'minleri, açılabilirdikleri kadar alır kalbî ve ruhî hayatın derinliklerine götürür, onlara ayları, güneşleri, kehkeşanları içine alabilecek vüsate erme rampaları hazırlar, ve herkese "kenz-i mahfi"ye pırıl pırıl bir ayna olabilme düşüncelerini fısıldar:

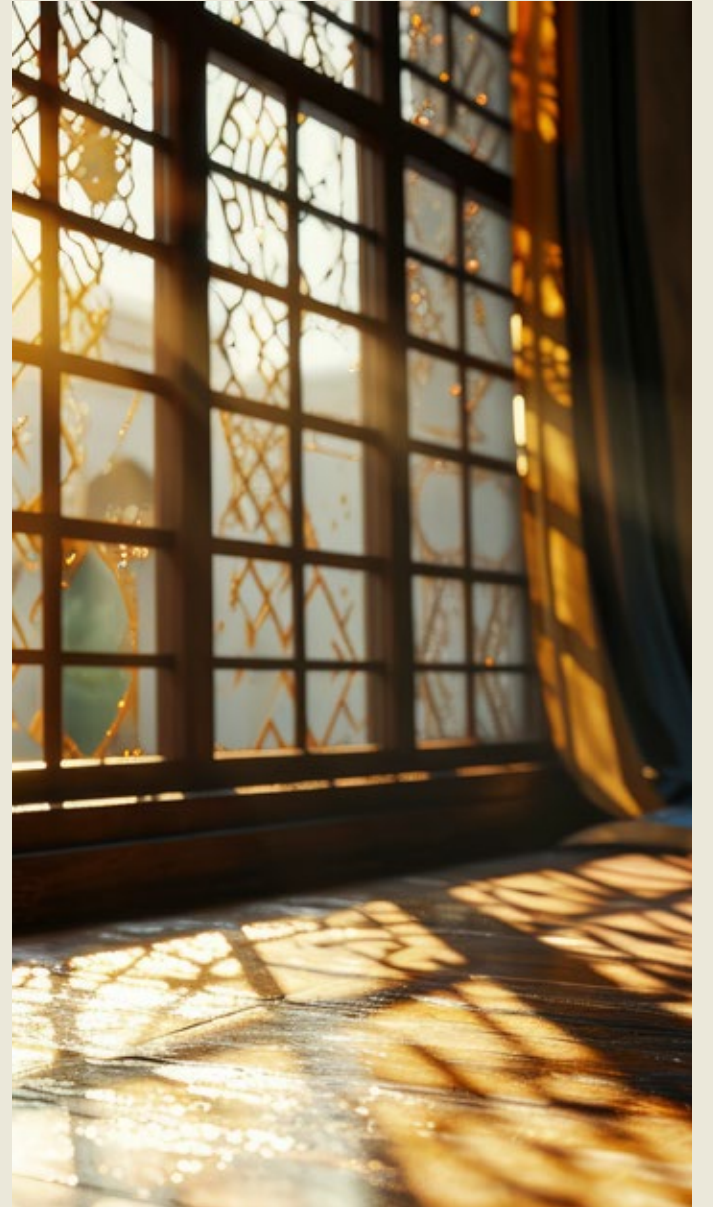
Öyle ki, derecesine göre hemen herkes bayramın tedâî ettirdikleriyle uçmaya hazır kuşlar gibi gerilir, herhangi bir derinliğe açılyormuşçasına boyunlarını uzatır.. ve uçup ulaştıkları/ulaşacakları zirvelerin hayretiyle hep mest ü mahmur dolaşır ve bu tek dünya gününü âdeta cennet zamanlarına çevirirler, evet onlar böyle bir hayret sermestisi içinde, her nesnede Hakk'a ait güzellikleri görme büyüleriyle mest, zaman sükûtun lisanıyla en belîğ hutbeler îrâd etmekte ve hemen bütün mekanlar da, bayram rengi ve bayram deseniyle onlara bestesiz, güftesiz en saf bir mûsikîden en nefis nağmeler sunmaktadır.

Zannediyorum eğer bayramın seslendirdiği bu mûsikîyi ve bayramlaşan insanların edalarından dökülen şiiri çözmek, dile getirmek mümkün olsaydı, en enfes şiirlerin bercesteleri bile bu büyümlü nağmelerin yanında renk atmış, sararmış kupkuru birer lakırdıya dönüşürdü.

Bazen bayramın gelişiyle-duyanlar için-dört bir yanı öyle bir “üns” esintisi kaplar ki, insan görüp temâşâ ettiği her çehrede ötelerin vefasının tüllendiğini görüyormuşçasına ve hem burası hem de ötelere, her iki âlemin birleşik noktasında bulunuyor olma hülyalarıyla zevkle geri-ler, haşyetle ürperir ve kendini bir havf-reca zembemesi içinde bulur. Bazen insan, bayramda her şeyi olduğundan çok farklı duyar ve farklı değerlendirir: Öyle ki o kendine hükmeden bir kısım duygu anaforlarıyla göklerin ve yerin iç içe girdiğini, arzdan kopup bir ölçüde semavileştiğini, ruhanîlerin arasına girip onların dünyalarını paylaştığını sanır; açılır, genişler, “la mekânî” bir hâl alır ve kendini sahili olmayan derinliklere salmışçasına mahiyetin sınırlarını çok aşkın bir serhadde ulaşmış gibi olur.

Bayramda duygular o kadar yumuşar, ruh öylesine hafifler ve mantık gönülle o denli içli-dışlı olur ki, insan bazen bu seviyedeki bir farklılaşma karşısında hayretten hayrete girer. Kim bilir belki de ona bu ölçüde insanî değerleri hatırlattığından ötürü bayramın daha sık gelmesini arzu eder... Bütün imanlı gönüller bayramı duyarlar ama o, bizim ülkemizde daha bir nazlı, daha bir sevimli, daha bir şirin ve daha bir candandır; zira yüzlerce seneden beri hep aziz bir misafir gibi gelen, başımıza yümnünü, bereketini boşaltan ve bizi şefkatle kucaklayan bayram, o kadar bizim olmuştur ki onu hep evlerimizde-odalarımızda, mâbedlerimizde-sokaklarımızda bizden biri gibi duymuş ve sinelerimizi açarak muânakasına koşmuşuzdur.

Evet bayram her gelişinde duygu, düşünce, his ve şuurlarımıza öyle derince tesir eder ve benliğimizi öyle yumuşakça sarar ki, onu tıpkı teneffüs edilen bir koku, dilimizde-damağımızda dolaşan bir lezzet, gönüllerimizde duyulan bir haz ve uf-kumuzda tüllenen bir şölen gibi hissederiz; biz hissederiz, o da günün hemen her saatinde bize, harflerle, kelimelerle kayıt altına alınamayacak ne sözler ne sözler söyler, her şeyi evirir çevirir kendi uhrevî güzelliğinin cazibesine bağlar, hafıza, hayal ve hatıralarımızı en enfes resimlerle süsler ve bir gün çekip gitse de, hayalhanemizde her zaman en tatlı rüyalar gibi hep taptaze kalmasını bilir.

Biz, günümüzdeki bayramları, önceki bayramlara nispeten daha bir ehemmiyetli, daha bir kucaklayıcı ve bir mânâda da koruyucu görüyoruz. Her şeyden evvel o, bizleri, günlük hayatın gündelik dedikodularından, “yaşamın” kirli yanlarının tozundan-toprağından uzaklaştırarak, hatta arındırarak kendine benzetir ve aktüalitenin isi-pası içinde bunalmış günümüzün insanına öteden iksirler sunmak suretiyle, onu gerçek insanî değerlere uyarır; uyarır ve her yanını saran kirli duygularını, mülâhazalarını eriterek, çözererek onu talihinin gülen yüzüyle buluşturur.

Bilhassa, hayatını kalb ve ruh seviyesinde götürebilenler için bayram bazen öyle şaşaalı ve pırlıl gelir ki, insan onu yaşamadan-duymadan asla bıkmaz ve gündüzün gitmesini, gecenin gelmesini, uykunun gelip hayatın üzerine abanmasını kat’iyen istemez. Nasıl ister ki bayram,

mü’minlere servet ve vâridâtını israf derecesinde ikram eder ve onunla şöyle-böyle uzak bir tanışıklığı olanları bile o sihirli armağanlarıyla sevindirir, ve miadını doldurarak gidip guruba kapandığında da zihinlere bıraktığı fotoğraflarla tedâî menfezlerini açık tutar ve her fırsatta duygularımıza bir sürü şey söyler:

Öyle ki insan ne zaman onun adını ansa, birdenbire hafızasında yüzlerce çağrışım vetiresi başlar, onun ismiyle zihinlerimizde bir sürü mefhum şekillenir., en taze mânâlar sökün eder gelir ve kendilerine has çerçeveye oturur, duygularımızda garip kıpırdanışlar belirir ve hayallerimizin vüs’atine göre, zamanın bilmem hangi diliminde yaşadığımız bayramları bütün saniye, dakika ve saatleriyle bir kere daha yaşar ve o nefis zaman parçacıklarını, yaşadığımız hayatın birer derinliği gibi duyarız.

Evet, onu anınca hayalimizde cemaatle tıklım tıklım camiler belirir.. kulaklarımızda tekbir ve tehليل avazı uğuldar durur.. aşk u şevkin coşturduğu gönüllerden taşan çığlıklar birer mızrap gibi sinelerimize kalkıp inmeye başlar. Çocukların cıvıl cıvıl sevinçlerini, yaşlıların vakur ve murâkabeyi andıran duruşlarını, kadın-erkek, genç-ihthiyar herkesin neş'eyle köpürüp sevgiyle birbirini kucakladıklarını bütün canlılığıyla bir kere

daha duyar ve kendimizi zaman üstü bir âlemin, her iklime açık büyümlü bir koyunda sanırız.

Ben şimdilerde, milletçe yaşadığımız o mübarek günlerin hasretiyle hep içimi çekip dursam da, bir zamanlar bayramlarla aydınlanmış, renklenmiş o müstesna zaman dilimlerini saat, dakika ve saniyeleriyle duyup tadabiliyor ve dostlarla el ele, gönül gönüle bulunduğum o "eyyâmullah"ı bütün letâfetiyle hissedebiliyorum.

Evet, o mübarek günleri, kendi insanımızla, cami hariminde, şadırvan başında, mâbed yolunda bütün hususiyetleriyle önce nasıl duymuşsam, bunca uzaklık ve bunca toz dumana rağmen o günkü revnakdarlığıyla ruhumda bir kere daha yaşayabiliyorum.

Evet o eski günlerde hemen herkes, heyecanla dopdolu, saygıyla karşılayacağımız bir telaş içinde, bir oraya-bir buraya koşar, yer yer toparlanır, zaman zaman dağılır, bayramın ebediyet buudlu güzelliklerinden tam nasip alabilme atmosferinde, namaz, va'z u nasihat, Allah'a iç dökme, cami avlusunda dostlarla sarmaş-dolaş olma ve onlarla hasbihal etme gibi konularla kendini farklı hallerle ifade eder, gün boyu Allah ve Peygamber'e açık durur, başkalarıyla münasebetlerini sevgi ve şefkate bağlı götürür, çevresine basiretle bakar, her şeyi kalbiyle değerlendirir, vicdanıyla tartar, ve sabahtan akşama kadar çeşitli aktivitelerle o mübarek günün tek santimini dahi heder etmemeye çalışırdı...

Ruhlarımız o bayramları bir şiir, bir mûsikî gibi dinlerdi ve o günlerde hemen herkese ve her yerde, kâse kâse bayram ruhu sunulurdu. Çehrelerdeki beşâset, sinelerdeki genişlik birbirine denk israf hududunda bir cömertlikle, hep verme ve dağıtma yarışında bulunur, ne olursa olsun herkes o aydınlık günleri çocuklar gibi pür-neş'e ama mutlaka bir temkin tavrı içinde yaşar ve derinleştirirdi.

Dünya durdukça o bayramlar da bütün canlılığıyla hafızalarımızda yaşayacak ve gelecek yeni bayramlarımıza birer model teşkil edeceklerdir; model teşkil edecek ve ömürlerimizin en ak çizgileri olarak her zaman kanatlarını hayallerimizin ufkuna gererek, en karanlık, en tozlu-dumanlı günlerde dahi hafızalarımızda bize şehrâyinler yaşatacaklardır.

Bizler yıllarca, o nurefşân ve rengârenk günlerin füsunuyla yaşadık. Bir gün -Allah göstermesin- her şeyin sesi kesilse, ruhanî hazlarımıza zift püskürtülse ve bütün zevklerimiz acılaşsa, biz yine gönüllerimizin derinliklerinde duyduğumuz o rengârenk bayramları hatırlayacak, onların yıllarca yaşanmış olmasını, bundan sonra da o tür bayramların yaşanabileceğine emare sayarak, her zaman canlı duracak ve duygu dumuruna düşmemek için de sık sık hatıralar albümündeki o bayram fotoğraflarını karıştırarak nisyanla savaşa heyecanlarımızın yanında olmaya çalışacağız.

Copyright ©
hikmet.net, 2024
Tüm hakları saklıdır.